

กรมพัฒนาที่ดิน
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
2564

แนวทางการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสม
ตามฐานข้อมูลแผนที่เกษตรเชิงรุก

**AGRI-
MAP**

PHAYAO

จังหวัดพะเยา

คำนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านการเกษตรที่มีพลวัตค่อนข้างสูง และมีผลกระทบต่อประชากรจำนวนมาก กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ตระหนักถึงการนำระบบข้อมูลข่าวสารที่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตรได้มีการเข้าถึงที่สะดวกโดยเฉพาะเกษตรกร จึงได้มอบหมายให้กรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานหลักจัดทำ “แนวทางการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสมตามฐานข้อมูลแผนที่เกษตรเชิงรุก (Agri-Map)” ของแต่ละจังหวัดขึ้น

Agri-Map คือ แผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก โดยบูรณาการข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรจากทุกหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำหรับใช้เป็นเครื่องมือบริหารจัดการการเกษตรไทยอย่างมีประสิทธิภาพครอบคลุมทุกพื้นที่ มีการปรับข้อมูลให้ทันสมัย และพัฒนาเพิ่มความสะดวกการใช้งานให้เกิดการเข้าถึงข้อมูลโดยง่าย พร้อมทั้งสามารถติดตามข้อมูลความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องและรอบด้าน ครอบคลุมการนำไปใช้ประโยชน์ทุกด้านที่สำคัญเป็นการนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้กับข้อมูลด้านการเกษตร ซึ่งสามารถตอบโจทย์การช่วยเหลือและแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรในรายพื้นที่ ได้เป็นอย่างดี ใช้งานบนคอมพิวเตอร์หรือแท็บเล็ต ที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตผ่านหน้าเว็บไซต์ของกระทรวงเกษตรฯ www.moac.go.th/a4policy-alltype-391191791794 หรือ <https://agri-map-online.moac.go.th/> ซึ่งจะมีเอกสารคู่มือการใช้ให้ศึกษาและสามารถดาวน์โหลดได้

แนวทางการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสมของแต่ละจังหวัดสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น โครงการ 1 ตำบล 1 กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ โครงการเกษตรอินทรีย์ โครงการบริหารจัดการเขตเกษตรเศรษฐกิจสำหรับสินค้าเกษตรที่สำคัญ (Zoning by Agri-Map) โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ โครงการ Smart Farmer เป็นต้น และยังเป็นข้อมูลกลางในการปฏิบัติงานร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัด ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อไป

รูปเล่มเอกสารแนวทางการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสม จังหวัดพะเยา
<http://www.ldd.go.th/Agri-Map/Data/N/pyo.pdf>

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
สารบัญ	ก
สารบัญตาราง	ข
สารบัญภาพ	ค
แนวทางการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสมของจังหวัด “พะเยา”	
1. ข้อมูลทั่วไป	1
2. การวิเคราะห์พืชเศรษฐกิจหลัก	4
2.1 ข้าว	5
2.2 ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	9
2.3 ยางพารา	13
2.4 ลำไย	17
3. พืชเศรษฐกิจอนาคตไกลของจังหวัด	20
4. แนวทางการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ	22
เอกสารอ้างอิง	27
ภาคผนวก	29

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	สภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันของจังหวัดพะเยา	3
ตารางที่ 2	พื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจที่มีพื้นที่ปลูกมาก 4 ลำดับแรกของ จังหวัดพะเยา	5
ตารางที่ 3	พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของข้าวรายอำเภอ จังหวัดพะเยา	6
ตารางที่ 4	พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตข้าว	8
ตารางที่ 5	พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รายอำเภอ จังหวัดพะเยา	10
ตารางที่ 6	พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	12
ตารางที่ 7	พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของยางพารา รายอำเภอ จังหวัดพะเยา	14
ตารางที่ 8	พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตยางพารา	16
ตารางที่ 9	พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของลำไย รายอำเภอ จังหวัดพะเยา	18
ตารางที่ 10	พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตลำไย	20
ตารางผนวกที่ 1	ข้อมูลตำบลจำแนกรายอำเภอ จังหวัดพะเยา	30
ตารางผนวกที่ 2	พื้นที่ชลประทานจังหวัดพะเยาจำแนกรายอำเภอ ตำบล	38
ตารางผนวกที่ 3	ระดับน้ำเก็บกักของอ่างเก็บน้ำในจังหวัดพะเยา	38
ตารางผนวกที่ 4	พื้นที่เขตปฏิรูปที่ดินจำแนกรายอำเภอ ตำบล	39
ตารางผนวกที่ 5	กิจกรรมการเกษตรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร จังหวัดพะเยา	40
ตารางผนวกที่ 6	ทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพร จังหวัดพะเยา	41
ตารางผนวกที่ 7	โรงงานและแหล่งรับซื้อสินค้าเกษตรในพื้นที่ จังหวัดพะเยา	41

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 1	หน้าตัดดินและคำบรรยายชุดดินเชียงใหม่	33
ภาพที่ 2	หน้าตัดดินและคำบรรยายชุดดินสุโขทัย	34
ภาพที่ 3	หน้าตัดดินและคำบรรยายชุดดินลี้	35
ภาพที่ 4	หน้าตัดดินและคำบรรยายชุดดินแม่ริม	36
ภาพที่ 5	หน้าตัดดินและคำบรรยายชุดดินไพศาลี	37
ภาพที่ 6	ศัภษาภาพของที่ดินพีชเศรษฐิกิจข้าว จังหวัดพะเยา	42
ภาพที่ 7	พื้นที่ปลูกข้าวบนพื้นที่ศัภษาภาพ จังหวัดพะเยา	43
ภาพที่ 8	ศัภษาภาพของที่ดินพีชเศรษฐิกิจข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จังหวัดพะเยา	44
ภาพที่ 9	พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ บนพื้นที่ศัภษาภาพ จังหวัดพะเยา	45
ภาพที่ 10	ศัภษาภาพของที่ดินพีชเศรษฐิกิจยางพารา จังหวัดพะเยา	46
ภาพที่ 11	พื้นที่ปลูกยางพาราบนพื้นที่ศัภษาภาพ จังหวัดพะเยา	47
ภาพที่ 12	ศัภษาภาพของที่ดินพีชเศรษฐิกิจลำไย จังหวัดพะเยา	48
ภาพที่ 13	พื้นที่ปลูกลำไยบนพื้นที่ศัภษาภาพ จังหวัดพะเยา	49

1. ข้อมูลทั่วไป

จังหวัดพะเยา มีพื้นที่ 6,335.06 ตารางกิโลเมตร หรือ 3,959,412 ไร่ ตั้งอยู่ภาคเหนือของประเทศไทย ประกอบด้วย 9 อำเภอ 68 ตำบล (ตารางผนวกที่ 1) มีจำนวนประชากร 467,356 คน (กรมการปกครอง, 2563)

1.1 อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อ	จังหวัดเชียงราย
ทิศใต้	ติดต่อ	จังหวัดลำปาง และจังหวัดแพร่
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	จังหวัดน่าน และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	จังหวัดลำปาง

1.2 ภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศของจังหวัดพะเยาโดยทั่วไปเป็นเทือกเขาล้อมรอบทั้งทางด้านตะวันตก ตะวันออก ใต้ และทางตอนกลางของจังหวัด สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 200 – 1,000 เมตร มีที่ราบระหว่างภูเขาเต็ม ได้แก่ ที่ราบลุ่มแม่น้ำอิง และที่ราบลุ่มแม่น้ำยม เป็นบริเวณที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก

1.3 ภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศจังหวัดพะเยา ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้มีอากาศหนาวเย็นและแห้ง และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้มีฝนตกชุก มี 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม มีอากาศร้อนอบอ้าว โดยเฉพาะในเดือนเมษายน อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 31.7 องศาเซลเซียส ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม อากาศชุ่มชื้นและมีฝนตกชุกตั้งแต่ประมาณกลางเดือนพฤษภาคมเป็นต้นไป เดือนกันยายนมีฝนตกมากที่สุด ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ อากาศหนาวเย็นและแห้งแล้ง เดือนธันวาคมมีอากาศหนาวที่สุด อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 20.2 องศาเซลเซียส

1.4 ทรัพยากรดิน

ทรัพยากรดินจังหวัดพะเยา แบ่งตามภูมิฐาน ลักษณะทางธรณีวิทยา และวัตถุต้นกำเนิดดิน ได้ดังนี้

1) ที่ราบน้ำท่วมถึง (Flood plain) ที่ราบริมแม่น้ำหรือลำธาร หน้าฝนหรือหน้าน้ำ มักมีน้ำท่วมเป็นครั้งคราว เป็นสภาพพื้นที่ที่เกิดจากการทับถมของตะกอนน้ำพา และมีตะกอนเพิ่มมากขึ้นหลังน้ำท่วม แบ่งเป็น

(1) สันดินริมน้ำ (Levee) เป็นที่ดอน มีสภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย เกิดจากการทับถมของตะกอนน้ำพาบริเวณริมฝั่งแม่น้ำ เป็นสันนูนขนานไปกับริมฝั่งแม่น้ำดินลึก เนื้อดินร่วนหยาบ สีน้ำตาล สีน้ำตาลปนแดง การระบายน้ำดีปานกลางถึงดี อาทิ ชุดดิน เชียงใหม่ (Cm)

2) ที่ราบตะกอนน้ำพา (Alluvial plain) เป็นบริเวณที่ได้รับอิทธิพลของแม่น้ำหรือลำน้ำสาขา วัสดุต้นกำเนิดดินเป็นตะกอนน้ำพา (Alluvium) มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบขนาดใหญ่สองฝั่งแม่น้ำ แต่ละฝั่งอาจมีที่ราบแบบขั้นบันไดหรือตะพักได้หลายระดับ แบ่งเป็น

(1) ตะพักลำน้ำระดับต่ำ (Low terrace) เป็นที่ลุ่ม มีสภาพพื้นที่ราบเรียบ ดินลึกมาก เนื้อดินเป็นดินเหนียวละเอียด ดินทรายแป้งละเอียด หรือดินร่วนหยาบ สีเทา น้ำตาลปนเทา น้ำตาล มีจุดประสีต่าง ๆ การระบายน้ำค่อนข้างเร็วถึงเร็ว เช่น ชุดดินสุโขทัย (Skt) และชุดดินพาน (Ph) เป็นต้น

(2) ตะพักลำน้ำระดับกลางและระดับสูง (Middle and High terrace) เป็นที่ดอน มีสภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาด ดินตื้นถึงชั้นกรวดลูกรังถึงดินลึกมาก เนื้อดินเป็นดินร่วนหยาบ ดินร่วนละเอียด หรือดินร่วนปนชื้นส่วนหยาบมาก สีน้ำตาล เหลือง น้ำตาลปนแดง ไปจนถึงแดง การระบายน้ำดีปานกลางถึงดี เช่น ชุดดินแมร์ม (Mr) และชุดดินแม่แดง (Mt) เป็นต้น

3) ที่ลาดเชิงเขา (Piedmont) เขา (Hill) ภูเขา (Mountain) มีสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงเนินเขา ที่เกิดจากการที่หินผุพังสลายตัวอยู่กับที่หรือถูกเคลื่อนย้ายโดยแรงโน้มถ่วงของโลกในระยะทางใกล้ๆ และถูกควบคุมด้วยลักษณะของโครงสร้างทางธรณีวิทยา ส่วนใหญ่พบหินปะปนในหน้าตัดดินและลอยหน้า แบ่งตามลักษณะและชนิดของหินดังนี้

(1) พัฒนาจากกลุ่มหินตะกอนหรือหินแปรเนื้อหยาบหรือหินในกลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นหินทรายและหินควอร์ตไซต์ ดินตื้นถึงชั้นเศษหินหรือหินพื้นถึงดินลึกปานกลาง เนื้อดินเป็นดินร่วนหยาบถึงดินร่วนปนชื้นส่วนหยาบมาก สีน้ำตาล น้ำตาลปนเหลือง น้ำตาลปนแดง จนถึงแดง การระบายน้ำดี พบเศษหินปะปนในหน้าตัดดินหรือบนผิวดิน เช่น ชุดดินท่ายาง (Ty) และชุดดินลาดหญ้า (Ly) เป็นต้น

(2) พัฒนาจากกลุ่มหินตะกอนหรือหินแปรเนื้อละเอียดหรือหินในกลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นพวกหินดินดานและหินฟิลไลต์ ดินตื้นถึงชั้นเศษหินหรือหินพื้นถึงดินลึกปานกลาง เนื้อดินเป็นดินเหนียวละเอียดถึงดินเหนียวปนชื้นส่วนหยาบมาก สีน้ำตาล น้ำตาลปนแดง และน้ำตาลปนเหลือง การระบายน้ำดี พบเศษหินปะปนในหน้าตัดดินหรือบนผิวดิน เช่น ชุดดินวังสะพุง (Ws) และชุดดินลี่ (Li) เป็นต้น

(3) พัฒนาจากกลุ่มหินอัคนีหรือหินในกลุ่ม ดินตื้นถึงชั้นเศษหิน เนื้อดินเป็นดินร่วนปนชื้นส่วนหยาบมาก สีแดง น้ำตาล น้ำตาลปนเหลือง และน้ำตาลปนแดง การระบายน้ำดี อาทิ ชุดดินท่าลี่ (TL)

(4) พัฒนาจากหินไรโอไลต์ ดินตื้นถึงชั้นเศษหิน เนื้อดินเป็นดินร่วนปนชื้นส่วนหยาบมาก สีน้ำตาล น้ำตาลปนเหลือง และน้ำตาลปนแดง การระบายน้ำดี อาทิ ชุดดินไพศาลี (Phi)

(5) พัฒนาจากหินบะซอลต์/แอนดิไซต์ ดินตื้นถึงชั้นเศษหิน เนื้อดินเป็นดินเหนียวปนชื้นส่วนหยาบมาก สีแดงเข้มและแดงปนน้ำตาลเข้ม การระบายน้ำดี อาทิ ชุดดินเชียงของ (Cg)

4) พื้นที่ลาดชันเชิงซ้อน เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 35 ส่วนใหญ่เป็นภูเขา และเทือกเขาสูงสลับซับซ้อน ทรัพยากรดินมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละพื้นที่

ซึ่งได้แสดงรายละเอียดของชุดดินที่พบมากของจังหวัดพะเยา ภาพที่ 1 - 5

1.5 สภาพการใช้ที่ดิน

สภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันของจังหวัดพะเยา จากฐานข้อมูลแผนที่สภาพการใช้ที่ดินของกรมพัฒนาที่ดิน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 สภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันของจังหวัดพะเยา

ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
	ไร่	ร้อยละ
พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	160,373	4.05
พื้นที่เกษตรกรรม	1,587,973	40.10
พื้นที่นา	720,869	18.23
พืชไร่	328,129	8.28
ไม้ยืนต้น	246,482	6.22
ไม้ผล	181,720	4.58
พืชสวน	2,705	0.06
ไร่มวนเวียน	89,363	2.27
ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	4,944	0.12
พืชน้ำ	5	-
สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	13,323	0.33
เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม	433	0.01
พื้นที่ป่าไม้	2,061,247	52.07
พื้นที่น้ำ	88,292	2.23
พื้นที่เบ็ดเตล็ด	61,527	1.55
รวม	3,959,412	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน ,2563

1.6 พื้นที่ชลประทาน

จังหวัดพะเยามีเนื้อที่ชลประทาน 103,616 ไร่ (ร้อยละ 2.62 ของพื้นที่จังหวัด) กระจายอยู่ใน 4 อำเภอ มีอ่างเก็บน้ำที่สำคัญ 3 อ่าง มีศักยภาพในการเก็บกักน้ำได้รวม 83 ล้านลูกบาศก์เมตร (ตารางผนวกที่ 2 - 3)

1.7 เขตปฏิรูปที่ดิน

เขตปฏิรูปที่ดินในพื้นที่จังหวัดพะเยา มีเนื้อที่ 429,566 ไร่ (ร้อยละ 10.85 ของพื้นที่จังหวัด) โดยอำเภอที่มีพื้นที่เขตปฏิรูปที่ดินมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองพะเยา อำเภอดอกคำใต้ และอำเภอเชียงคำ ตามลำดับ (ตารางผนวกที่ 4)

1.8 การขึ้นทะเบียนเกษตรกร

จากฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรของกรมส่งเสริมการเกษตร จังหวัดพะเยามีการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในปี 2563 จำนวน 122,241 ราย รวมพื้นที่ 1,086,622 ไร่ และกิจกรรมที่มีพื้นที่ปลูกมากที่สุดได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ลำไย และยางพารา ตามลำดับ (ตารางผนวกที่ 5)

ทะเบียนเกษตรกรพืชสมุนไพร จากฐานข้อมูลกลาง (Farmer One) สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เกษตรกรได้ขึ้นทะเบียนปลูกพืชสมุนไพรในจังหวัดพะเยา พื้นที่ 43.19 ไร่ เกษตรกร 10 ราย มีพืชสมุนไพรหลัก 4 ชนิด คือ พริกไทย ไพล หญ้าหวาน และดีปลี ตามลำดับ (ตารางผนวกที่ 6)

1.9 ที่ตั้งโรงงานและแหล่งรับซื้อสินค้าเกษตร

จังหวัดพะเยามีแหล่งรับซื้อสินค้าเกษตรและสหกรณ์การเกษตรที่สำคัญ จำนวน 60 แห่ง และมีโรงงานด้านการเกษตร 58 แห่ง โดยมีที่ตั้งสหกรณ์การเกษตรมากที่สุด 101 แห่ง (ตารางผนวกที่ 7)

2. การวิเคราะห์พืชเศรษฐกิจหลัก

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญพิจารณาจากพืชที่มีพื้นที่ปลูกมากและมีมูลค่าการส่งออกหรือแปรรูป โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกาศพืชเศรษฐกิจ 13 ชนิดพืช ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา ปาล์มน้ำมัน อ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ สับปะรดโรงงาน ลำไย เงาะ ทูเรียน มังคุด มะพร้าว และกาแฟ จากพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจดังกล่าว กรมพัฒนาที่ดิน ได้กำหนดระดับความเหมาะสมของพื้นที่ปลูกรายจังหวัด โดยวิเคราะห์จากสภาพพื้นที่ ลักษณะของดิน ปริมาณน้ำฝน แหล่งน้ำชลประทาน ร่วมกับการจัดการพื้นที่และลักษณะรายพืช โดยแบ่งระดับความเหมาะสม เป็น 4 ระดับ ได้แก่

ระดับที่ 1 เป็นพื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) การปลูกพืชให้ผลตอบแทนสูง

ระดับที่ 2 เป็นพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง (S2) การปลูกพืชให้ผลตอบแทนสูง แต่พบข้อจำกัดบางประการซึ่งสามารถบริหารจัดการได้

ระดับที่ 3 เป็นพื้นที่ความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีข้อจำกัดการของดินและน้ำ ส่งผลให้การผลิตพืชให้ผลตอบแทนต่ำ การใช้พื้นที่ต้องใช้ต้นทุนสูงในการจัดการ และมีความเสี่ยงจากน้ำท่วมและขาดน้ำ

ระดับที่ 4 เป็นพื้นที่ไม่เหมาะสม (N)

จังหวัดพะเยา มีพื้นที่พืชเศรษฐกิจสำคัญที่ปลูกมาก 4 ลำดับแรก ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ยางพารา และลำไย (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 พื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจที่มีพื้นที่ปลูกมาก 4 ลำดับแรกของจังหวัดพะเยา

พืชเศรษฐกิจ	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละของพื้นที่เกษตรกรรม
1. ข้าว	706,147	44.47
2. ข้าวโพด	150,264	9.46
3. ยางพารา	94,405	5.95
4. ลำไย	77,671	4.89

ที่มา: <https://agri-map-online.moac.go.th>, 2564

2.1 ข้าว

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัดพะเยา จากสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีความเหมาะสมในการปลูกข้าว จากฐานข้อมูลในแผนที่เกษตรเชิงรุก หรือ Agri-Map Online วิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้ (ตารางที่ 3 และภาพที่ 6 - 7)

1) การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ปลูกข้าว

ระดับที่ 1 เป็นพื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) มีเนื้อที่ 248,921 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 16.07 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน กระจายตัวมากอยู่ในอำเภอเมืองพะเยา 55,527 ไร่ อำเภอดอกคำใต้ 49,220 ไร่ และอำเภอแม่ใจ 45,318 ไร่

ระดับที่ 2 เป็นพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 544,570 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 35.15 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน กระจายตัวมากอยู่ในอำเภอดอกคำใต้ 137,446 ไร่ อำเภอจุน 112,972 ไร่ และอำเภอเชียงคำ 95,061 ไร่

ระดับที่ 3 เป็นพื้นที่ความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 40,428 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.61 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน กระจายตัวมากอยู่ในอำเภอจุน 12,445 ไร่ อำเภอเมืองพะเยา 8,091 ไร่ และอำเภอดอกคำใต้ 4,343 ไร่

ระดับที่ 4 เป็นพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 715,186 ไร่

2) การวิเคราะห์พื้นที่ปลูกข้าวในปัจจุบัน ซึ่งจำแนกตามชั้นความเหมาะสมของที่ดินได้ดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูง (S1) มีเนื้อที่ 113,423 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 45.57 ของพื้นที่ศักยภาพสูง กระจายตัวมากอยู่ในอำเภอแม่ใจ 39,324 ไร่ อำเภอเมืองพะเยา 29,239 ไร่ และอำเภอดอกคำใต้ 23,419 ไร่

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 530,990 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 97.51 ของพื้นที่ศักยภาพปานกลาง กระจายตัวมากอยู่ในอำเภอดอกคำใต้ 137,446 ไร่ อำเภอจุน 112,972 ไร่ และอำเภอเชียงคำ 94,842 ไร่

(3) พื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 40,420 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 99.98 ของพื้นที่ศักยภาพเล็กน้อย กระจายตัวมากอยู่ใน อำเภอจุน 12,445 ไร่ อำเภอเมืองพะเยา 8,091 ไร่ และอำเภอดอกคำใต้ 4,343 ไร่

(4) พื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 21,314 ไร่

3) **พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ** คือ พื้นที่ที่มีศักยภาพในการปลูกข้าวแต่ยังไม่ใช้พื้นที่ปลูก พิจารณาจากพื้นที่ศักยภาพของที่ดินสำหรับการปลูกข้าว และพื้นที่ปลูกข้าวในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง) พบว่าจังหวัดพะเยามีพื้นที่ศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และความเหมาะสมปานกลาง (S2) รวมทั้งสิ้น 149,078 ไร่ กระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอ โดยอำเภอที่มีพื้นที่ ศักยภาพคงเหลือมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองพะเยา 31,943 ไร่ รองลงมาคืออำเภอดอกคำใต้ 25,801 ไร่ และอำเภอเชียงคำ 21,759 ไร่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูงคงเหลือ (S1) มีเนื้อที่ 135,498 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 54.43 ของพื้นที่ ศักยภาพสูง พบมากในอำเภอเมืองพะเยา 26,288 ไร่ อำเภอดอกคำใต้ 25,801 ไร่ และอำเภอเชียงคำ 21,540 ไร่

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลางคงเหลือ (S2) มีเนื้อที่ 13,580 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.49 ของ พื้นที่ศักยภาพปานกลาง พบมากในอำเภอเมืองพะเยา 5,655 ไร่ อำเภอปง 3,029 ไร่ และอำเภอ แม่ใจ 2,222 ไร่

ตารางที่ 3 พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของข้าวรายอำเภอ จังหวัดพะเยา

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
จุน	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	15,458 (100.00%)	112,972 (100.00%)	12,445 (100.00%)	62,599 (100.00%)	202,474 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	112,972 (100.00%)	12,445 (100.00%)	3,467 (5.63%)	128,884 (63.65%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	15,458 (100.00%)	-	-	-	15,458 (7.63%)
เชียงคำ	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	22,801 (100.00%)	95,061 (100.00%)	3,584 (100.00%)	115,769 (100.00%)	237,215 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	1,261 (5.53%)	94,842 (99.77%)	3,576 (99.78%)	3,506 (3.03%)	103,185 (43.50%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	21,540 (94.47%)	219 (0.23%)	-	-	21,759 (9.17%)
เชียงม่วน	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	7,993 (100.00%)	14,676 (100.00%)	2,043 (100.00%)	56,104 (100.00%)	80,816 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	12,834 (87.45%)	2,043 (100.00%)	3,182 (5.67%)	18,059 (22.35%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	7,993 (100.00%)	1,842 (12.55%)	-	-	9,835 (12.17%)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
ดอกคำใต้	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	49,220 (100.00%)	137,446 (100.00%)	4,343 (100.00%)	65,057 (100.00%)	256,066 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	23,419 (47.58%)	137,446 (100.00%)	4,343 (100.00%)	831 (1.28%)	166,039 (64.84%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	25,801 (52.42%)	-	-	-	25,801 (10.08%)
ปง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	9,019 (100.00%)	28,520 (100.00%)	1,903 (100.00%)	107,934 (100.00%)	147,376 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	298 (3.30%)	25,491 (89.38%)	1,903 (100.00%)	6,059 (5.61%)	33,751 (22.90%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	8,721 (96.70%)	3,029 (10.62%)	-	-	11,750 (7.97%)
ภูกามยาว	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	7,058 (100.00%)	45,191 (100.00%)	1,742 (100.00%)	29,677 (100.00%)	83,668 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	44,922 (99.40%)	1,742 (100.00%)	1,545 (5.21%)	48,209 (57.62%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	7,058 (100.00%)	269 (0.60%)	-	-	7,327 (8.76%)
ภูซาง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	36,527 (100.00%)	8,002 (100.00%)	2,877 (100.00%)	54,131 (100.00%)	101,537 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	19,882 (54.43%)	7,658 (95.70%)	2,877 (100.00%)	988 (1.83%)	31,405 (30.93%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	16,645 (45.57%)	344 (4.30%)	-	-	16,989 (16.73%)
เมืองพะเยา	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	55,527 (100.00%)	83,895 (100.00%)	8,091 (100.00%)	189,049 (100.00%)	336,562 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	29,239 (52.66%)	78,240 (93.26%)	8,091 (100.00%)	1,491 (100.00%)	117,061 (34.78%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	26,288 (47.34%)	5,655 (6.74%)	-	-	31,943 (9.49%)
แม่ใจ	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	45,318 (100.00%)	18,807 (100.00%)	3,400 (100.00%)	35,866 (100.00%)	103,391 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	39,324 (86.77%)	16,585 (88.19%)	3,400 (100.00%)	245 (0.68%)	59,554 (57.60%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	5,994 (13.23%)	2,222 (11.81%)	-	-	8,216 (7.95%)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
รวมทั้งจังหวัด	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	248,921 (100.00%)	544,570 (100.00%)	40,428 (100.00%)	715,186 (100.00%)	1,549,105 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	113,423 (45.57%)	530,990 (97.51%)	40,420 (99.98%)	21,314 (2.98%)	706,147 (45.58%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	135,498 (54.43%)	13,580 (2.49%)	-	-	149,078 (9.62%)

ทั้งนี้ ในการส่งเสริมการปลูกพืชจะพิจารณาเฉพาะพื้นที่ที่มีศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และระดับความเหมาะสมปานกลาง (S2) เท่านั้น เนื่องจากสภาพพื้นที่ปลูกพืชตรงตามศักยภาพของดิน การลงทุนต่ำก็สามารถเพิ่มผลผลิตได้ จึงควรส่งเสริมในพื้นที่ดังกล่าว

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพพื้นที่ร่วมกับพื้นที่ปลูกพืชในปัจจุบัน พบว่าพื้นที่ที่จะปรับเปลี่ยนไปปลูกข้าวได้ คือ บริเวณที่เป็นพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (N) 24,143 ไร่ และพื้นที่ปลูกยางพารา (S3) 13,086 ไร่ แต่เนื่องจากนโยบายของคณะกรรมการนโยบายบริหารจัดการข้าวต้องการรักษาคุณภาพผลผลิตข้าว ดังนั้น จึงควรพิจารณาปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่นที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตข้าว

อำเภอ	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ไร่)			ยางพารา (ไร่)		
	S3	N	รวม	S3	N	รวม
จุน	-	960	960	3,148	-	3,148
เชียงคำ	-	2,721	2,721	2,925	-	2,925
เชียงม่วน	-	2,256	2,256	283	-	283
ดอกคำใต้	-	4,891	4,891	232	-	232
ปง	-	6,239	6,239	303	-	303
ภูกามยาว	-	747	747	50	-	50
ภูซาง	-	2,082	2,082	5,290	-	5,290
เมืองพะเยา	-	4,022	4,022	633	-	633
แม่ใจ	-	225	225	222	-	222
รวม	-	24,143	24,143	13,086	-	13,086

4) แนวทางการจัดการ

(1) พื้นที่ที่มีความเหมาะสมควรส่งเสริมการผลิต (S1 หรือ S2) ควรสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกข้าวต่อไปเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เหมาะสม สามารถช่วยลดต้นทุนการผลิตและได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี

ซึ่งการปลูกข้าวในพื้นที่ดังกล่าวข้างต้นสามารถนำไปสู่การต่อยอดโครงการที่สำคัญต่าง ๆ ได้ เช่น เกษตรอินทรีย์ เกษตรแปลงใหญ่ เกษตรแม่นยำ เป็นต้น

พื้นที่ปลูกข้าวในบริเวณที่มีความเหมาะสมสูง (S1) คือพื้นที่ปลูกข้าวในที่ดินที่ไม่มีข้อจำกัดทางกายภาพต่อการปลูกข้าว ซึ่งควรสงวนไว้เป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญของจังหวัด กระจายอยู่ในอำเภอแม่ใจ อำเภอเมืองพะเยา และอำเภอดอกคำใต้

พื้นที่ปลูกข้าวในบริเวณที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2) คือพื้นที่ปลูกข้าวในที่ดินที่มีข้อจำกัดทางกายภาพบางประการต่อการปลูกข้าว เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความเป็นกรดเป็นด่าง และแหล่งน้ำ กระจายอยู่ในอำเภอดอกคำใต้ อำเภอจุน และอำเภอเชียงคำ

(2) พื้นที่ที่ควรปรับเปลี่ยนการผลิตในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม (S3 หรือ N) ควรสนับสนุนให้เข้าโครงการเกษตรผสมผสานหรือพืชที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าด้วย

2.2 ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์พืชเศรษฐกิจหลักของพะเยาในลำดับที่ 2 จากฐานข้อมูลในแผนที่เกษตรเชิงรุก หรือ Agri-Map Online วิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้ (ตารางที่ 5 และภาพที่ 8 - 9)

1) การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ระดับที่ 1 เป็นพื้นที่เหมาะสมสูง (S1) มีเนื้อที่ 25,380 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.81 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน กระจายตัวมากอยู่ในอำเภอจุน 10,402 ไร่ อำเภอภูซาง 7,497 ไร่ และอำเภอเชียงคำ 7,316 ไร่

ระดับที่ 2 เป็นพื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 345,184 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 24.66 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน กระจายตัวมากอยู่ในอำเภอเมืองพะเยา 108,376 ไร่ อำเภอเชียงคำ 52,291 ไร่ และอำเภอดอกคำใต้ 41,292 ไร่

ระดับที่ 3 เป็นพื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 168,558 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 12.04 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน กระจายตัวมากอยู่ในอำเภอปง 47,442 ไร่ อำเภอเชียงม่วน 25,726 ไร่ และอำเภอเชียงคำ 23,326 ไร่

ระดับที่ 4 เป็นพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 860,758 ไร่

2) การวิเคราะห์พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในปัจจุบัน ซึ่งจำแนกตามชั้นความเหมาะสมของที่ดิน ได้ดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูง (S1) มีเนื้อที่ 1,848 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.28 ของพื้นที่ศักยภาพสูง กระจายตัวมากอยู่ในอำเภอจุน 838 ไร่ อำเภอภูซาง 492 ไร่ และอำเภอเชียงคำ 454 ไร่

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 78,250 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 22.67 ของพื้นที่ศักยภาพปานกลาง กระจายตัวมากอยู่ในอำเภอเมืองพะเยา 24,009 ไร่ อำเภอดอกคำใต้ 18,770 ไร่ และอำเภอเชียงคำ 14,650 ไร่

(3) พื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 35,186 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 20.87 ของพื้นที่ศักยภาพเล็กน้อย กระจายตัวมากอยู่ในอำเภอปง 14,768 ไร่ อำเภอเชียงม่วน 5,087 ไร่ และอำเภอดอกคำใต้ 4,599 ไร่

(4) พื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 34,980 ไร่

3) **พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ** คือ พื้นที่ที่มีศักยภาพในการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แต่ไม่ใช้พื้นที่ปลูก พิจารณาจากพื้นที่ศักยภาพของที่ดินสำหรับการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง) พบว่าจังหวัดพะเยามีพื้นที่ศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และความเหมาะสมปานกลาง (S2) รวมทั้งสิ้น 290,466 ไร่ กระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอ โดยอำเภอที่มีพื้นที่ศักยภาพคงเหลือมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองพะเยา 24,009 ไร่ รองลงมาคืออำเภอเชียงคำ 14,650 ไร่ และอำเภอจุน 34,207 ไร่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูงคงเหลือ (S1) มีเนื้อที่ 23,532 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 92.72 ของพื้นที่ศักยภาพสูง พบมากในอำเภอจุน 9,564 ไร่ อำเภอภูซาง 7,005 ไร่ และอำเภอเชียงคำ 6,862 ไร่

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลางคงเหลือ (S2) มีเนื้อที่ 266,934 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 77.33 ของพื้นที่ศักยภาพปานกลาง พบมากในอำเภอเมืองพะเยา 84,367 ไร่ อำเภอเชียงคำ 46,819 ไร่ และอำเภอภูซาง 26,886 ไร่

ตารางที่ 5 พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์รายอำเภอ จังหวัดพะเยา

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
จุน	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	10,402 (100.00%)	27,027 (100.00%)	14,408 (100.00%)	133,885 (100.00%)	185,722 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	838 (8.06%)	2,384 (8.82%)	2,263 (15.71%)	1,275 (0.95%)	6,760 (3.64%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	9,564 (91.94%)	24,643 (91.18%)	-	-	34,207 (18.42%)
เชียงคำ	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	7,316 (100.00%)	52,291 (100.00%)	23,326 (100.00%)	133,680 (100.00%)	216,613 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	454 (6.21%)	5,472 (10.46%)	1,550 (6.64%)	3,927 (2.94%)	11,403 (5.26%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	6,862 (93.79%)	46,819 (89.54%)	-	-	53,681 (24.78%)
เชียงม่วน	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	26,154 (100.00%)	25,726 (100.00%)	23,930 (100.00%)	75,810 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	8,460 (32.35%)	5,087 (19.77%)	2,449 (10.23%)	15,996 (21.10%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	17,694 (67.65%)	-	-	17,694 (23.34%)
ดอกคำใต้	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	118 (100.00%)	41,292 (100.00%)	11,173 (100.00%)	188,806 (100.00%)	241,389 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	42 (35.59%)	18,770 (45.46%)	4,599 (41.16%)	5,433 (2.88%)	28,844 (11.95%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	76 (64.41%)	22,522 (54.54%)	-	-	22,598 (9.36%)

ตารางที่ 5 (ต่อ)

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
ปง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	47 (100.00%)	34,044 (100.00%)	47,442 (100.00%)	54,053 (100.00%)	135,586 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	22 (46.81%)	14,650 (43.03%)	14,768 (31.13%)	12,518 (23.16%)	41,958 (30.95%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	25 (53.19%)	19,394 (56.97%)	-	-	19,419 (14.32%)
ภูกามยาว	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	9,535 (100.00%)	12,566 (100.00%)	54,141 (100.00%)	76,242 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	2,106 (22.09%)	2,193 (17.45%)	815 (1.51%)	5,114 (6.71%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	7,429 (77.91%)	-	-	7,429 (9.74%)
ภูซาง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	7,497 (100.00%)	28,471 (100.00%)	3,864 (100.00%)	56,171 (100.00%)	96,003 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	492 (6.56%)	1,585 (5.57%)	343 (8.88%)	2,896 (5.16%)	5,316 (5.54%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	7,005 (93.44%)	26,886 (94.43%)	-	-	33,891 (35.30%)
เมืองพะเยา	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	108,376 (100.00%)	22,283 (100.00%)	151,231 (100.00%)	281,890 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	24,009 (22.15%)	3,993 (100.00%)	5,440 (3.60%)	33,442 (11.86%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	84,367 (77.85%)	-	-	84,367 (29.93%)
แม่ใจ	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	17,994 (100.00%)	7,770 (100.00%)	64,861 (100.00%)	90,625 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	814 (4.52)	390 (5.02%)	227 (0.35%)	1,431 (1.58%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	17,180 (95.48%)	-	-	17,180 (18.96%)
รวมทั้งจังหวัด	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	25,380 (100.00%)	345,184 (100.00%)	168,558 (100.00%)	860,758 (100.00%)	1,399,880 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	1,848 (7.28%)	78,250 (22.67%)	35,186 (20.87%)	34,980 (4.06%)	150,264 (10.73%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	23,532 (92.72%)	266,934 (77.33%)	-	-	290,466 (20.75%)

ทั้งนี้ ในการส่งเสริมการปลูกพืชจะพิจารณาเฉพาะพื้นที่ที่มีศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และระดับความเหมาะสมปานกลาง (S2) เท่านั้น เนื่องจากสภาพพื้นที่ปลูกพืชตรงตามศักยภาพของดิน การลงทุนต่ำก็สามารถเพิ่มผลผลิตได้ จึงควรส่งเสริมในพื้นที่ดังกล่าว

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพพื้นที่ร่วมกับพื้นที่ปลูกพืชในปัจจุบัน พบว่าพื้นที่ที่จะปรับเปลี่ยนไปปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คือ บริเวณที่เป็นพื้นที่ปลูกข้าว (S3+N) 46,963 ไร่ และบริเวณที่ปลูกยางพารา (S3) 7,664 ไร่ (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

อำเภอ	ข้าว (ไร่)			ยางพารา (ไร่)		
	S3	N	รวม	S3	N	รวม
จุน	12,483	1,009	13,492	-	-	-
เชียงคำ	3,587	1,411	4,998	-	-	-
เชียงม่วน	2,049	1,164	3,213	898	-	898
ดอกคำใต้	4,357	313	4,670	944	-	944
ปง	1,909	358	2,267	-	-	-
ภูกามยาว	1,747	346	2,093	-	-	-
ภูซาง	2,885	555	3,440	-	-	-
เมืองพะเยา	8,115	1,218	9,333	5,820	-	5,820
แม่ใจ	3,410	47	3,457	2	-	2
รวม	40,542	6,421	46,963	7,664	-	7,664

4) แนวทางการจัดการ

(1) พื้นที่ที่มีความเหมาะสมควรส่งเสริมการผลิต (S1 หรือ S2) ควรสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ต่อไปเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เหมาะสม สามารถช่วยลดต้นทุนการผลิตและได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี ซึ่งการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ดังกล่าวข้างต้นสามารถนำไปสู่การต่อยอดโครงการที่สำคัญต่าง ๆ ได้ เช่น เกษตรอินทรีย์ ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เกษตรแม่นยำ เป็นต้น

พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในบริเวณที่มีความเหมาะสมสูง (S1) คือพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในที่ดินที่ไม่มีข้อจำกัดทางกายภาพต่อการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ซึ่งควรสงวนไว้เป็นแหล่งปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ที่สำคัญของจังหวัด กระจายอยู่ในอำเภอจุน อำเภอภูซาง และเชียงคำ

พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในบริเวณที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2) คือพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในที่ดินที่มีข้อจำกัดทางกายภาพบางประการต่อการปลูกปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความเป็นกรดเป็นด่าง ความชื้น กระจายอยู่ในเมืองพะเยา อำเภอดอกคำใต้ และอำเภอปง

(2) พื้นที่ที่ควรปรับเปลี่ยนการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสม (S3 หรือ N) ควรสนับสนุนให้เข้าโครงการปรับเปลี่ยนการผลิต เช่น เปลี่ยนชนิดพืชที่มีความเหมาะสมกว่าการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีต้นทุนที่ต่ำ และให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า ทั้งนี้ ต้องพิจารณาความต้องการของตลาดและแหล่งรับซื้อร่วมด้วย

2.3 ยางพารา

ยางพาราพืชเศรษฐกิจหลักของพะเยาในลำดับที่ 3 จากฐานข้อมูลในแผนที่เกษตรเชิงรุก หรือ Agri-Map Online วิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้ (ตารางที่ 7 และภาพที่ 10 - 11)

1) การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ปลูกยางพารา

ระดับที่ 1 เป็นพื้นที่เหมาะสมสูง (S1) มีเนื้อที่ 46,933 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3.03 ของพื้นที่ ศักยภาพของที่ดิน กระจายอยู่ในอำเภอภูซาง 27,146 ไร่ อำเภอเชียงคำ 13,196 ไร่ และอำเภอแม่ใจ 3,427 ไร่

ระดับที่ 2 เป็นพื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 238,067 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 15.37 ของพื้นที่ ศักยภาพของที่ดิน กระจายอยู่ในอำเภอเชียงคำ 53,472 ไร่ อำเภอเมืองพะเยา 43,488 ไร่ และอำเภอปง 40,796 ไร่

ระดับที่ 3 เป็นพื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 273,506 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 17.65 ของพื้นที่ ศักยภาพของที่ดิน อยู่ในอำเภอเมืองพะเยา 87,399 ไร่ อำเภอเชียงม่วน 45,410 ไร่ และอำเภอปง 41,591 ไร่

ระดับที่ 4 เป็นพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 990,581 ไร่

2) การวิเคราะห์พื้นที่ปลูกยางพาราในปัจจุบัน ซึ่งจำแนกตามชั้นความเหมาะสมของที่ดิน ได้ดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูง (S1) มีเนื้อที่ 12,595 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 26.84 ของพื้นที่ ศักยภาพสูง กระจายตัวมากอยู่ในอำเภอภูซาง 9,198 ไร่ อำเภอเชียงคำ 3,092 ไร่ และอำเภอแม่ใจ 283 ไร่

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 43,111 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 18.11 ของพื้นที่ ศักยภาพปานกลาง กระจายตัวมากอยู่ในอำเภอเชียงคำ 14,772 ไร่ อำเภอเมืองพะเยา 6,915 ไร่ และ อำเภอปง 6,506 ไร่

(3) พื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 26,827 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.81 ของพื้นที่ ศักยภาพ เล็กน้อย กระจายตัวมากอยู่ในอำเภอเมืองพะเยา 8,127 ไร่ อำเภอภูซาง 5,841 ไร่ และอำเภอเชียง ม่วน 3,651 ไร่

(4) พื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 11,872 ไร่

3) **พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ** คือ พื้นที่ที่มีศักยภาพในการปลูกยางพาราแต่ไม่ใช้พื้นที่ปลูก พิจารณาจากพื้นที่ ศักยภาพของที่ดินสำหรับการปลูกยางพารา และพื้นที่ปลูกยางพาราใน ชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง) พบว่าจังหวัดพะเยามีพื้นที่ ศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสม สูง (S1) และความเหมาะสมปานกลาง (S2) รวมทั้งสิ้น 229,294 ไร่ กระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอ โดยอำเภอที่มีพื้นที่ ศักยภาพคงเหลือมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเชียงคำ 48,804 ไร่ รองลงมาคือเมืองพะเยา 39,557 ไร่ และอำเภอปง 34,326 ไร่ รายละเอียดดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูงคงเหลือ (S1) มีเนื้อที่ 34,338 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 73.16 ของพื้นที่ ศักยภาพสูง พบมากในอำเภอภูซาง 17,948 ไร่ อำเภอเชียงคำ 10,104 ไร่ และอำเภอแม่ใจ 3,144 ไร่

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลางคงเหลือ (S2) มีเนื้อที่ 194,956 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 81.89 ของพื้นที่ ศักยภาพปานกลาง พบมากในอำเภอเชียงคำ 38,700 ไร่ อำเภอเมืองพะเยา 36,573 ไร่ และ อำเภอปง 34,290 ไร่

ตารางที่ 7 พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของยางพารารายอำเภอ จังหวัดพะเยา

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
จุน	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	39,415 (100.00%)	16,438 (100.00%)	146,655 (100.00%)	202,508 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	5,982 (15.18%)	3,458 (21.04%)	294 (0.20%)	9,734 (4.81%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	33,433 (84.82%)	-	-	33,433 (16.51%)
เชียงคำ	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	13,196 (100.00%)	53,472 (100.00%)	19,509 (100.00%)	151,047 (100.00%)	237,224 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	3,092 (23.43%)	14,772 (27.63%)	2,942 (15.08%)	3,468 (2.30%)	24,274 (10.23%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	10,104 (76.57%)	38,700 (72.37%)	-	-	48,804 (20.57%)
เชียงม่วน	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	7,438 (100.00%)	45,410 (100.00%)	27,973 (100.00%)	80,821 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	276 (3.71%)	3,651 (8.04%)	13 (0.05%)	3,940 (4.87%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	7,162 (96.29%)	-	-	7,162 (8.86%)
ดอกคำใต้	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	122 (100.00%)	17,733 (100.00%)	34,960 (100.00%)	203,173 (100.00%)	255,988 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	685 (3.86%)	1,706 (4.88%)	68 (0.03%)	2,459 (0.96%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	122 (100.00%)	17,048 (96.14%)	-	-	17,170 (6.71%)
ปัง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	47 (100.00%)	40,796 (100.00%)	41,951 (100.00%)	64,605 (100.00%)	147,399 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	11 (23.40%)	6,506 (15.95%)	519 (1.24%)	2,166 (3.35%)	9,202 (6.24%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	36 (76.60%)	34,290 (84.05%)	-	-	34,326 (23.29%)
ภูพานยาว	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	9,802 (100.00%)	12,854 (100.00%)	61,011 (100.00%)	83,667 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	716 (7.30%)	359 (2.79%)	-	1,075 (1.28%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	9,086 (92.70%)	-	-	9,086 (10.86%)

ตารางที่ 7 (ต่อ)

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ขึ้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
ภูซาง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	27,146 (100.00%)	11,968 (100.00%)	6,301 (100.00%)	56,114 (100.00%)	101,529 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	9,198 (33.88%)	4,657 (38.91%)	5,841 (92.70%)	5,628 (10.03%)	25,324 (24.94%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	17,948 (66.12%)	7,311 (61.09%)	-	-	25,259 (24.88%)
เมืองพะเยา	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	2,995 (100.00%)	43,488 (100.00%)	87,399 (100.00%)	202,681 (100.00%)	336,563 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	11 (0.37%)	6,915 (15.90%)	8,127 (9.30%)	210 (0.10%)	15,263 (4.53%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	2,984 (99.63%)	36,573 (84.10%)	-	-	39,557 (11.75%)
แม่ใจ	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	3,427 (100.00%)	13,955 (100.00%)	8,684 (100.00%)	77,322 (100.00%)	103,388 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	283 (8.26%)	2,602 (18.65)	224 (2.58%)	25 (0.03%)	3,134 (3.03%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	3,144 (91.74%)	11,353 (81.35%)	-	-	14,497 (14.02%)
รวมทั้งจังหวัด	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	46,933 (100.00%)	238,067 (100.00%)	273,506 (100.00%)	990,581 (100.00%)	1,549,087 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	12,595 (26.84%)	43,111 (18.11%)	26,827 (9.81%)	11,872 (1.20%)	94,405 (6.09%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	34,338 (73.16%)	194,956 (81.89%)	-	-	229,294 (14.80%)

ทั้งนี้ ในการส่งเสริมการปลูกพืชจะพิจารณาเฉพาะพื้นที่ที่มีศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และระดับความเหมาะสมปานกลาง (S2) เท่านั้น เนื่องจากสภาพพื้นที่ปลูกพืชตรงตามศักยภาพของดิน การลงทุนต่ำก็สามารถเพิ่มผลผลิตได้ จึงควรส่งเสริมในพื้นที่ดังกล่าว

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพพื้นที่ร่วมกับพื้นที่ปลูกพืชในปัจจุบัน พบว่าพื้นที่ที่จะปรับเปลี่ยนไปปลูกยางพารา คือ บริเวณที่เป็นพื้นที่ (S3+N) 37,217 ไร่ และบริเวณที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (S3) 1,937 ไร่ เนื่องจากยุทธศาสตร์ยางพาราระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) เน้นการลดพื้นที่ปลูกยางพารา ดังนั้น จึงควรพิจารณาปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่นที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตยางพารา

อำเภอ	ข้าว (ไร่)			ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ไร่)		
	S3	N	รวม	S3	N	รวม
จุน	12,483	1,030	13,513	82	-	82
เชียงคำ	3,587	1,511	5,098	154	-	154
เชียงม่วน	111	235	346	-	-	-
ดอกคำใต้	2,292	106	2,398	444	-	444
ปง	1,909	373	2,282	882	-	882
ภูกามยาว	1,747	346	2,093	-	-	-
ภูซาง	2,885	754	3,639	313	-	313
เมืองพะเยา	4,867	757	5,624	62	-	62
แม่ใจ	2,177	47	2,224	-	-	-
รวม	32,058	5,159	37,217	1,937	-	1,937

4) แนวทางการจัดการ

(1) พื้นที่ที่มีความเหมาะสมควรส่งเสริมการผลิต (S1 หรือ S2) ควรสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกยางพาราต่อไปเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เหมาะสม สามารถช่วยลดต้นทุนการผลิตและได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี ซึ่งการปลูกยางพาราในพื้นที่ดังกล่าวข้างต้นสามารถนำไปสู่การต่อยอดโครงการที่สำคัญต่าง ๆ ได้ เช่น ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เกษตรแม่นยำ เป็นต้น

พื้นที่ปลูกยางพาราในบริเวณที่มีความเหมาะสมสูง (S1) คือพื้นที่ปลูกยางพาราในที่ดินที่ไม่มีข้อจำกัดทางกายภาพต่อการปลูกยางพาราซึ่งควรสงวนไว้เป็นแหล่งปลูกยางพาราที่สำคัญของจังหวัด กระจายอยู่มากในอำเภอภูซาง อำเภอเชียงคำ และอำเภอแม่ใจ

พื้นที่ปลูกยางพาราในบริเวณที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2) คือพื้นที่ปลูกยางพาราในที่ดินที่มีข้อจำกัดทางกายภาพบางประการต่อการปลูกยางพารา เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความเป็นกรดเป็นด่าง ความชื้น กระจายอยู่ในอำเภอเชียงคำ อำเภอเมืองพะเยา และอำเภอปง

(2) พื้นที่ที่ควรปรับเปลี่ยนการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสม (S3 หรือ N) ควรสนับสนุนให้เข้าโครงการปรับเปลี่ยนการผลิต เช่น เปลี่ยนชนิดพืชที่มีความเหมาะสมกว่าการปลูกยางพารามีต้นทุนที่ต่ำ และให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า เป็นต้น ทั้งนี้ ต้องพิจารณาความต้องการตลาดแหล่งรับซื้อร่วมด้วย

2.4 ลำไย

ลำไยพืชเศรษฐกิจหลักของพะเยาในลำดับที่ 4 จากฐานข้อมูลในแผนที่เกษตรเชิงรุก หรือ Agri-Map Online วิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้ (ตารางที่ 9 และภาพที่ 12 - 13)

1) การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ปลูกลำไย

ระดับที่ 1 เป็นพื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) มีเนื้อที่ 143,267 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.25 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน กระจายตัวมากอยู่ในอำเภอจุน 31,813 ไร่ อำเภอภูซาง 27,724 ไร่ และอำเภอเชียงคำ 25,926 ไร่

ระดับที่ 2 เป็นพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 383,223 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 24.74 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน กระจายตัวมากอยู่ในอำเภอเมืองพะเยา 121,675 ไร่ อำเภอเชียงคำ 63,007 ไร่ และอำเภอปง 54,152 ไร่

ระดับที่ 3 เป็นพื้นที่ความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 3,543 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.23 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน กระจายตัวมากอยู่ในอำเภอเมืองพะเยา 2,187 ไร่ อำเภอปง 907 ไร่ และอำเภอเชียงม่วน 204 ไร่

ระดับที่ 4 เป็นพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 1,1019,057 ไร่

2) การวิเคราะห์พื้นที่ปลูกลำไยในปัจจุบัน ซึ่งจำแนกตามชั้นความเหมาะสมของที่ดินได้ดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูง (S1) มีเนื้อที่ 26,476 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 18.48 ของพื้นที่ศักยภาพสูง กระจายตัวมากอยู่ในอำเภอจุน 6,261 ไร่ อำเภอเชียงคำ 6,235 ไร่ และอำเภอดอกคำใต้ 5,212 ไร่

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 47,146 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 12.30 ของพื้นที่ศักยภาพปานกลาง กระจายตัวมากอยู่ในอำเภอเชียงคำ 21,894 ไร่ อำเภอเมืองพะเยา 5,581 ไร่ และอำเภอดอกคำใต้ 4,738 ไร่

(3) พื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 409 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 11.54 ของพื้นที่ศักยภาพเล็กน้อย กระจายตัวมากอยู่ในอำเภอเชียงม่วน 204 ไร่ อำเภอภูกามยาว 94 ไร่ และอำเภอเชียงคำ 86 ไร่

(4) พื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 3,640 ไร่

3) **พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ** คือ พื้นที่ที่มีศักยภาพในการปลูกลำไยแต่ไม่ใช้พื้นที่ปลูกพิจารณาจากพื้นที่ศักยภาพของที่ดินสำหรับการปลูกลำไย และพื้นที่ปลูกลำไยในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง) พบว่าจังหวัดพะเยามีพื้นที่ศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และความเหมาะสมปานกลาง (S2) รวมทั้งสิ้น 452,868 ไร่ กระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอ โดยอำเภอที่มีพื้นที่ศักยภาพคงเหลือมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองพะเยา 117,218 ไร่ รองลงมาคือ อำเภอปง 78,017 ไร่ อำเภอเชียงคำ 60,804 ไร่ และอำเภอจุน 42,931 ไร่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูงคงเหลือ (S1) มีเนื้อที่ 116,791 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 81.52 ของพื้นที่ศักยภาพสูง พบมากในอำเภอภูซาง 25,937 ไร่ อำเภอจุน 25,552 ไร่ และอำเภอปง 24,981 ไร่

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลางคงเหลือ (S2) มีเนื้อที่ 336,077 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 87.70 ของพื้นที่ศักยภาพปานกลาง พบมากในอำเภอเชียงคำ 116,094 ไร่ อำเภอปง 53,036 ไร่ และอำเภอเชียงคำ 41,113 ไร่

ตารางที่ 9 พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของลำไยรายอำเภอ จังหวัดพะเยา

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
จุน	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	31,813 (100.00%)	20,565 (100.00%)	54 (100.00%)	150,072 (100.00%)	202,504 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	6,261 (19.68%)	3,186 (15.49%)	-	207 (0.14%)	9,654 (4.77%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	25,552 (80.32%)	17,379 (84.51%)	-	-	42,931 (21.20%)
เชียงคำ	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	25,926 (100.00%)	63,007 (100.00%)	97 (100.00%)	148,187 (100.00%)	237,217 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	6,235 (24.05%)	21,894 (34.75)	86 (88.66%)	1,844 (1.24%)	30,059 (12.67%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	19,691 (75.95%)	41,113 (65.25%)	-	-	60,804 (25.63%)
เชียงม่วน	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	6,306 (100.00%)	40,424 (100.00%)	204 (100.00%)	33,887 (100.00%)	80,821 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	2,354 (37.33%)	3,287 (8.13%)	204 (100.00%)	50 (0.15%)	5,895 (7.29%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	3,952 (62.67%)	37,137 (91.87%)	-	-	41,089 (50.84%)
ดอกคำใต้	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	18,783 (100.00%)	30,464 (100.00%)	-	206,737 (100.00%)	255,984 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	5,212 (27.75%)	4,738 (15.55%)	-	462 (0.22%)	10,412 (4.07%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	13,571 (72.25%)	25,726 (84.45%)	-	-	39,297 (15.35%)
ปง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	25,612 (100.00%)	54,152 (100.00%)	907 (100.00%)	66,746 (100.00%)	147,417 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	631 (2.46%)	1,116 (2.06%)	-	333 (0.50%)	2,080 (1.41%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	24,981 (97.54%)	53,036 (97.94%)	-	-	78,017 (52.92%)
ภูพานยาว	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	1,878 (100.00%)	13,671 (100.00%)	94 (100.00%)	68,024 (100.00%)	83,667 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	428 (22.79%)	2,143 (15.68%)	94 (100.00%)	107 (0.16%)	2,772 (3.31%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	1,450 (77.21%)	11,528 (84.32%)	-	-	12,978 (15.51%)

ตารางที่ 9 (ต่อ)

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
ภูซาง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	27,724 (100.00%)	13,403 (100.00%)	-	60,403 (100.00%)	101,530 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	1,787 (6.45%)	2,670 (19.92%)	-	521 (0.86%)	4,978 (4.90%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	25,937 (93.55%)	10,733 (80.08%)	-	-	36,670 (36.10%)
เมืองพะเยา	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	4,199 (100.00%)	121,675 (100.00%)	2,187 (100.00%)	208,497 (100.00%)	336,558 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	3,075 (73.23%)	5,581 (4.59%)	25 (1.14%)	116 (0.06%)	8,797 (2.61%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	1,124 (26.77%)	116,094 (95.41%)	-	-	117,218 (34.83%)
แม่ใจ	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	1,026 (100.00%)	25,862 (100.00%)	-	76,504 (100.00%)	103,392 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	493 (48.05%)	2,531 (9.79)	-	-	3,024 (3.03%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	533 (51.95%)	23,331 (90.21%)	-	-	23,864 (23.08%)
รวมทั้งจังหวัด	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	143,267 (100.00%)	383,223 (100.00%)	3,543 (100.00%)	1,019,057 (100.00%)	1,549,090 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	26,476 (18.48%)	47,146 (12.30%)	409 (11.54%)	3,640 (0.36%)	77,671 (5.01%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	116,791 (81.52%)	336,077 (87.70%)	-	-	452,868 (29.23%)

ทั้งนี้ ในการส่งเสริมการปลูกพืชจะพิจารณาเฉพาะพื้นที่ที่มีศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และระดับความเหมาะสมปานกลาง (S2) เท่านั้น เนื่องจากสภาพพื้นที่ปลูกพืชตรงตามศักยภาพของดิน การลงทุนต่ำก็สามารถเพิ่มผลผลิตได้ จึงควรส่งเสริมในพื้นที่ดังกล่าว

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพพื้นที่ร่วมกับพื้นที่ปลูกพืชในปัจจุบัน พบว่าพื้นที่ที่จะปรับเปลี่ยนไปปลูกลำไย คือ บริเวณที่เป็นพื้นที่ปลูกข้าว (S3+N) 58,996 ไร่ บริเวณที่ปลูกข้าวโพด (S3+N) 23,858 ไร่ และบริเวณที่ปลูกยางพารา (S3) 10,404 ไร่ (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตลำไย

อำเภอ	ข้าว (ไร่)			ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ไร่)			ยางพารา (ไร่)		
	S3	N	รวม	S3	N	รวม	S3	N	รวม
จุน	12,483	3,179	15,662	1,543	13	1,556	6,469	-	6,469
เชียงคำ	3,587	3,233	6,820	1,544	65	1,609	2,623	-	2,623
เชียงม่วน	2,049	2,744	4,793	2,539	136	2,675	951	-	951
ดอกคำใต้	4,357	333	4,690	444	146	590	155	-	155
ปง	1,909	5,861	7,770	14,160	4	14,164	113	-	113
ภูพานยาว	1,747	687	2,434	882	15	897	39	-	39
ภูซาง	2,885	754	3,639	314	10	324	36	-	36
เมืองพะเยา	8,115	1,424	9,539	1,468	178	1,646	9	-	9
แม่ใจ	3,410	239	3,649	391	6	397	9	-	9
รวม	40,542	18,454	58,996	23,285	573	23,858	10,404	-	10,404

4) แนวทางการจัดการ

(1) พื้นที่ที่มีความเหมาะสมควรส่งเสริมการผลิต (S1 หรือ S2) ควรสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกมันสำปะหลังต่อไปเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เหมาะสม สามารถช่วยลดต้นทุนการผลิตและได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี ซึ่งการปลูกลำไยในพื้นที่ดังกล่าวข้างต้นสามารถนำไปสู่การต่อยอดโครงการที่สำคัญต่าง ๆ ได้ เช่น ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เกษตรแม่นยำ เป็นต้น

พื้นที่ปลูกลำไยในบริเวณที่มีความเหมาะสมสูง (S1) คือพื้นที่ปลูกลำไยในที่ดินที่ไม่มีข้อจำกัดทางกายภาพต่อการปลูกลำไยซึ่งควรสงวนไว้เป็นแหล่งปลูกลำไยที่สำคัญของจังหวัด กระจายอยู่ในอำเภอจุน อำเภอเชียงคำ และอำเภอดอกคำใต้

พื้นที่ปลูกลำไยในบริเวณที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2) คือพื้นที่ปลูกลำไยในที่ดินที่มีข้อจำกัดทางกายภาพบางประการต่อการปลูกลำไย เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความเป็นกรดเป็นด่างและแหล่งน้ำ กระจายอยู่ในอำเภอเชียงคำ อำเภอเมืองพะเยา และอำเภอดอกคำใต้

(2) พื้นที่ที่ควรปรับเปลี่ยนการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสม (S3 หรือ N) ควรสนับสนุนให้เข้าโครงการปรับเปลี่ยนการผลิต เช่น เปลี่ยนชนิดพืชที่มีความเหมาะสมกว่าการปลูกลำไย มีต้นทุนที่ต่ำ และให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า ทั้งนี้ ต้องพิจารณาความต้องการของตลาดและแหล่งรับซื้อร่วมด้วย

3. พืชเศรษฐกิจอนาคตไกลของจังหวัด

3.1 ลิ้นจี่แม่ใจพะเยา ลิ้นจี่นับเป็นพืชเศรษฐกิจอย่างหนึ่งของจังหวัดพะเยา โดยเฉพาะที่อำเภอแม่ใจ และอำเภอปง ลิ้นจี่เป็นไม้ผลอีกชนิดหนึ่งที่คนชอบรับประทาน เนื่องจากมีรสชาติดี หวาน หอม สีสวย จึงทำให้เป็นที่ต้องการทั้งภายในและต่างประเทศ นอกจากจะใช้รับประทานสดแล้วยังแปรรูปต่าง ๆ ด้วย สภาพการผลิตลิ้นจี่ของจังหวัดพะเยาในพื้นที่ของอำเภอแม่ใจ และอำเภอปง นั้นสวนลิ้นจี่ส่วนใหญ่ปลูกอยู่ในที่ดอนเป็นที่ราบเชิงเขา และอยู่ระหว่างหุบเขาอากาศมีความหนาวเย็นเกือบตลอดทั้งปี พื้นที่ดินมีความลาดเท ระบายน้ำได้ดี ดินส่วนใหญ่เป็นดินชุดที่ 29 (ดินชุดบ้านจ้อง)

ซึ่งชุดดิน ชุดนี้มีธาตุโปแตสเซียม ในปริมาณที่สูง ส่งผลให้คุณภาพลึ้นจีของจังหวัดพะเยา มีลักษณะเด่น กล่าวคือ ลูกใหญ่ สีผิวสวย ตามชนิดพันธุ์ รสชาติหวาน กรอบ เนื้อแห้ง ไม่มีน้ำมาก เมื่อแกะรับประทาน

3.2 ข้าวหอมมะลิพะเยา คือ ข้าวเปลือก ข้าวกล้อง และข้าวขาว ที่แปรรูปมาจากข้าวหอมมะลิ พันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 และ กข 15 เมล็ด ข้าวสารมีรูปร่างเรียวยาว เมล็ดใส เมื่อหุงแล้วนุ่ม มีกลิ่นหอม คล้ายใบเตย แม้ทั้งไว้นานก็ ยังคงสภาพ กลิ่นหอม ปลูกในพื้นที่ลุ่มล้อมรอบด้วยเทือกเขาหรือแอ่งที่ทับถมด้วยตะกอนแม่น้ำ ในพื้นที่ 9 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองพะเยา อำเภอจุน อำเภอเชียงคำ อำเภอเชียงม่วน อำเภอดอกคำใต้ อำเภอปง อำเภอแม่ใจ อำเภอภูกามยาว และอำเภอภูกามยาวของจังหวัดพะเยา

3.3 กระเทียม การผลิตกระเทียมของจังหวัดพะเยา ปี 2561 มีพื้นที่เพาะปลูก 6,176 ไร่ พื้นที่เก็บเกี่ยว 6,175 ไร่ ผลผลิตรวม 4,680 ตัน ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 758 กก. แหล่งเพาะปลูก กระเทียมที่สำคัญ ได้แก่ อำเภอดอกคำใต้ อำเภอเมืองพะเยา อำเภอภูกามยาว และอำเภอจุน พันธุ์ที่ปลูกในพื้นที่ได้แก่ พันธุ์ศรีสะเกษ และพันธุ์เชียงใหม่

3.4 หอมแดง หอมแดงของจังหวัดพะเยา ปี 2561 มีพื้นที่เพาะปลูก 9,041 ไร่ พื้นที่เก็บเกี่ยว 7,828 ไร่ ผลผลิตรวม 8,838 ตัน ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 1,129 กิโลกรัม เกษตรกรของจังหวัดพะเยาส่วนใหญ่นิยมปลูกหอมแดงเป็นพืชหลังนา คือ ปลูกหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ปีเพาะปลูก 2561 แหล่งปลูกหอมแดงที่สำคัญ ได้แก่ อำเภอเมืองพะเยา อำเภอ ดอกคำใต้ อำเภอจุน และอำเภอภูกามยาว พันธุ์หอมแดงที่เกษตรกรนิยมปลูก ได้แก่ พันธุ์พื้นเมือง และพันธุ์บางช้าง

3.4 มันฝรั่ง มันฝรั่งสามารถปลูกได้ผลดีเมื่ออากาศเริ่มเย็น หรือเมื่อเริ่มเข้าฤดูหนาว ส่วนเวลาปลูกนั้นย่อมแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับท้องที่ โดยทั่วไปแล้วเริ่มต้นปลูกตั้งแต่เดือนตุลาคม เป็นต้นไป จนถึงเดือนพฤศจิกายน แหล่งปลูกอยู่ที่ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา พันธุ์ที่นิยมปลูกทางภาคเหนือของประเทศไทยมีหลายพันธุ์ด้วยกัน ได้แก่ พันธุ์พื้นเมือง พันธุ์นี้เข้าใจว่าจะปลูกกันมานานแล้ว ซึ่งทางภาคเหนือเรียกว่า "อาลู" (เป็นคำซึ่งชาวเมืองเรียกมันฝรั่ง) พันธุ์นี้มีหัวขนาดย่อมกว่าพันธุ์ต่างประเทศ มีลักษณะหัวกลมบ้าง หัวกลมค่อนข้างยาวบ้าง ขนาดกลาง เนื้อสีขาวแกนเหลือง เปลือกสีม่วงอ่อน หรือน้ำตาลอ่อน เปลือกหนา เมื่อทอดกรอบเนื้อมีรสขื่นเล็กน้อย ลำต้นใหญ่ ใบยอด และใบย่อยใหญ่กว่าใบยอดพันธุ์ต่างประเทศอย่างชัดเจน ตลาดให้ราคาพันธุ์พื้นเมืองต่ำกว่าพันธุ์ต่างประเทศ พันธุ์นี้ส่วนมากมักจะถูกส่งออกสู่ท้องตลาด เพื่อการบริโภค เพราะในฤดูฝน มันฝรั่งในตลาดมีปริมาณน้อย และราคาแพง ส่วนพันธุ์สำหรับใช้ปลูกในฤดูหนาว ชาวเขาได้เก็บรักษาไว้เอง และพันธุ์ต่างประเทศ พันธุ์ที่นิยมปลูกในปัจจุบันคือ พันธุ์เมอร์คา (Mirka) พันธุ์สปันตา (Spunta) และพันธุ์โดนาตา (Donata) สามพันธุ์นี้มีลักษณะหัวใหญ่ ผลผลิตสูง นิยมปลูกมันฝรั่งการปลูกจะต้องปลูกหลังจากน้ำลดแล้ว คือ ตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม เป็นต้นไป จนถึงเดือนพฤศจิกายน และก็ยังมีส่วนหนึ่งที่ปลูกมันฝรั่งในนาข้าว หลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวนาปีแล้ว โดยเริ่มปลูกในเดือนธันวาคม ที่นาที่ปลูกมันฝรั่งนั้น ส่วนมากเป็นดินดี มีน้ำใช้ตลอดฤดู และมันฝรั่งที่ปลูกในรุ่นนี้จะเก็บหัวได้ ในราวเดือนมีนาคม หรือต้นเดือนเมษายน

3.5 พืชสมุนไพร ด้วยนโยบายของรัฐบาลที่ให้การสนับสนุนแนวคิด BCG (Bio-Circular-Green Economy) หรือ เศรษฐกิจชีวภาพในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ พืชสมุนไพรเป็นเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจ เนื่องจากเป็นแหล่งของสารสำคัญที่นำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น การแพทย์ ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร และเครื่องสำอาง จึงสนับสนุนให้พืชสมุนไพรเป็นพืชทางเลือกในปี 2564 โดยดำเนินการภายใต้ตลาดนำการผลิต และหากทิศทางของตลาดสมุนไพรขยายตัวเพิ่มมากขึ้นจะช่วยให้เกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพร มีรายได้และความมั่นคงในการดำรงชีพจากฐานข้อมูล Agri-Map Online จังหวัดพะเยามีพื้นที่ศักยภาพที่สามารถส่งเสริมให้ปลูกพืชสมุนไพรได้หลายชนิด เช่น กระชายดำ และ ขมิ้นชัน เป็นต้น

กระชายดำเป็นพืชที่ชอบที่ร่ม ดินร่วนซุยหรือดินปนทรายที่มีการระบายน้ำได้ดี ชอบอากาศหนาวเย็น เกษตรกรสามารถปลูกกระชายดำแซมในสวนเป็นการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์ และมีรายได้ระหว่างรอพืชเศรษฐกิจหลักให้ผลผลิต โดยพื้นที่จังหวัดพะเยามีพื้นที่ศักยภาพในการปลูกกระชายดำระดับความเหมาะสมสูง (S1) ประมาณ 32,977 ไร่

ขมิ้นชันเป็นพืชปลูกง่าย ชอบแสงแดดจัด และมีความชื้นสูง ชอบดินร่วนซุย มีการระบายน้ำดี ไม่ชอบน้ำขัง เกษตรกรสามารถปลูกขมิ้นชันแซมในสวนเป็นการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์ และมีรายได้ระหว่างรอพืชเศรษฐกิจหลักให้ผลผลิต โดยพื้นที่จังหวัดพะเยามีพื้นที่ศักยภาพในการปลูกขมิ้นชันที่ระดับความเหมาะสมสูง (S1) ประมาณ 166,319 ไร่

4. แนวทางการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ

4.1 ข้าว

1) **พื้นที่ปลูกข้าวที่มีความเหมาะสมสูง (S1)** และปัจจุบันยังปลูกข้าวอยู่ มีเนื้อที่ 113,423 ไร่ อยู่ในเขตอำเภอแม่ใจ อำเภอเมืองพะเยา อำเภอดอกคำใต้ อำเภอภูซาง และกระจายตัวในพื้นที่เล็ก ๆ ในอำเภอเชียงคำ อำเภอปง ทั้งนี้คณะอนุกรรมการพัฒนาที่ดินจังหวัดสมควรให้มีการเสนอแผนการใช้ที่ดินเพื่อสงวนให้เป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญของจังหวัด และมีการบริหารจัดการน้ำชลประทาน การจัดการดิน ปุ๋ย พันธุ์ข้าว โดยรวมกลุ่มเป็นเกษตรแปลงใหญ่ พัฒนาต่อยอดครบวงจรการตลาดในและต่างประเทศการแปรรูป แหล่งทุน มีภาครัฐสนับสนุนการทำมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ และการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี และเนื่องจากเป็นพื้นที่ศักยภาพสูง การปลูกพืชหลังนาจะช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น และเป็นการปรับปรุงบำรุงดิน

2) **พื้นที่ปลูกข้าวที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2)** และปัจจุบันยังปลูกข้าวอยู่ มีเนื้อที่มากถึง 530,990 ไร่ กระจายตัวอยู่ในทุกอำเภอของจังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่ปลูกข้าวที่มีข้อจำกัดไม่มากนัก เกษตรกรยังคงปลูกข้าวได้ผลดี หลายแห่งประสบปัญหาขาดน้ำในบางช่วงของการเพาะปลูก ควรสนับสนุนด้านการบริหารจัดการน้ำ เช่น ชลประทาน จะสร้างความมั่นใจให้กับเกษตรกรในการใช้ที่ดิน ปัญหาการทิ้งถิ่นฐานไปทำงานที่อื่นจะลดลง และพื้นที่ในเขตนี้มีความเหมาะสมสำหรับการเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรแม่นยำหรือเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นต้น และภาครัฐควรให้ความรู้ความเข้าใจกับเกษตรกรโดยแนะนำว่าไม่ควรปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่น หากข้าวราคาไม่ดีและต้องการปรับเปลี่ยนการผลิตควรเป็นพืชไร่ เพื่อที่ว่าในอนาคตยังสามารถกลับมาทำนาได้อีก

3) **พื้นที่ปลูกข้าวที่ไม่มีความเหมาะสม (S3 และ N)** และปัจจุบันเกษตรกรยังคงใช้ที่ดินปลูกข้าวอยู่ มีประมาณ 61,734 ไร่ ซึ่งประสบปัญหาข้าชากน้ำท่วม ขาดน้ำ ผลผลิตต่ำ กระทบวงเกษตรและสหกรณ์ให้การช่วยเหลือเกษตรกรที่ทำกินในพื้นที่นี้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ไม่เหมาะสม โดยสนับสนุนการปรับโครงสร้างที่ดิน ปรับปรุงบำรุงดิน สนับสนุนแหล่งน้ำ ให้เกษตรกรเลือกปลูกพืชชนิดใหม่ที่มีความเหมาะสม และให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า หรือใช้พื้นที่ผลิตอาหารเพื่อบริโภคในครัวเรือน หรือเข้าโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri-Map) เป็นต้น

4) **พื้นที่ที่มีศักยภาพ** หรือมีความเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว แต่ปัจจุบันเกษตรกรไม่ได้ใช้พื้นที่ปลูกข้าว โดยมาปลูกพืชชนิดอื่นทดแทน ทั้งนี้หากพืชที่ปลูกเป็นพืชไร่ เช่น อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ในอนาคตข้าวราคาดี เกษตรกรอาจกลับมาปลูกข้าวได้เหมือนเดิม แต่หากเป็นไม้ผลหรือไม้ยืนต้น การกลับมาปลูกข้าวอาจเป็นเรื่องยาก ดังนั้นอาจส่งเสริมในเรื่องของการทำเกษตรรูปแบบอื่น เช่น เกษตรผสมผสาน

4.2 ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

1) **พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่มีความเหมาะสมสูง (S1)** และปัจจุบันยังปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อยู่ มีเนื้อที่ 1,848 ไร่ มีพื้นที่ปลูกอยู่ในเขตอำเภอจุน อำเภอภูซาง อำเภอเชียงคำ อำเภอค้อฟ้า และอำเภอปง ตามลำดับ ทั้งนี้โดยคณะกรรมการพัฒนาที่ดินจังหวัดสมควรให้มีการเสนอแผนการใช้ที่ดินเพื่อสงวนให้เป็นแหล่งปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญของจังหวัด และมีการบริหารจัดการระบบน้ำ การจัดการดิน ปุ๋ย พันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยรวมกลุ่มเป็นเกษตรแปลงใหญ่ พัฒนาต่อยอดครบวงจรการตลาดในและต่างประเทศ การแปรรูป แหล่งทุน มีภาครัฐสนับสนุน การทำมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ และการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) และเนื่องจากเป็นพื้นที่ศักยภาพสูง ภาครัฐควรให้ความรู้ความเข้าใจกับเกษตรกร โดยแนะนำว่าไม่ควรปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่น หากราคาไม่ดีหรือประสบปัญหาโรค แมลงรบกวน และเกษตรกรต้องการเปลี่ยนชนิดพืชควรเปลี่ยนเป็นพืชไร่ เพื่อที่ว่าในอนาคตจะได้กลับมาปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้อีก

2) **พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2)** และปัจจุบันยังปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อยู่ มีเนื้อที่ 78,250 ไร่ กระจายตัวอยู่ในทุกอำเภอของจังหวัดพะเยา เกษตรกรยังคงปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้ผลดี หลายแห่งประสบปัญหาโครงสร้างของดิน ในพื้นที่ดังกล่าวควรสนับสนุนด้านการบริหารจัดการระบบน้ำ เช่น ชลประทาน จะสร้างความมั่นใจให้กับเกษตรกรในการใช้ที่ดิน ปัญหาการทิ้งถิ่นฐานไปทำงานที่อื่นจะลดลง และพื้นที่ในเขตนี้มีความเหมาะสมสำหรับการเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรแม่นยำหรือเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นต้น และภาครัฐควรให้ความรู้ความเข้าใจกับเกษตรกรโดยแนะนำว่าไม่ควรปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่น ทั้งนี้หากข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ราคาไม่ดีและต้องการปรับเปลี่ยนการผลิตควรเป็นพืชไร่ เพื่อที่ว่าในอนาคตยังสามารถกลับมาปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ดังเดิมได้อีก

3) **พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ไม่มีความเหมาะสม (S3 และ N) และปัจจุบัน** เกษตรกรยังคงใช้ที่ดินปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อยู่ มีเนื้อที่ 70,166 ไร่ พื้นที่ดังกล่าวประสบปัญหาซ้ำซาก เช่น น้ำท่วม ขาดน้ำ ผลผลิตต่ำ ดังนั้นควรให้การช่วยเหลือเกษตรกรที่ทำกินในพื้นที่นี้ โดยสนับสนุนการปรับโครงสร้างที่ดิน ปรับปรุงบำรุงดิน สนับสนุนแหล่งน้ำ ให้เกษตรกรเลือกปลูกพืชชนิดใหม่ที่มีความเหมาะสม และให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า หรือใช้พื้นที่ผลิตอาหารเพื่อบริโภคในครัวเรือน หรือเข้าโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri-Map) เป็นต้น

4) **พื้นที่ที่มีศักยภาพ** หรือมีความเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ แต่ปัจจุบัน เกษตรกรไม่ได้ใช้พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พบว่าเกษตรกรปลูกพืชอื่นทดแทน ทั้งนี้หากพืชที่ปลูกเป็นพืชไร่ เช่น ข้าว อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง เป็นต้น ถ้าในอนาคตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ราคาดี เกษตรกรอาจกลับมาปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้เหมือนเดิม แต่หากเป็นไม้ผล/ไม้ยืนต้น การกลับมาปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อาจเป็นเรื่องยาก ดังนั้นอาจส่งเสริมในเรื่องของการทำเกษตรรูปแบบอื่น เช่น ทำการเกษตรแบบผสมผสาน แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาต้นทุนการผลิตและการตลาดร่วมด้วย

4.3 ยางพารา

1) **พื้นที่ปลูกยางพาราที่มีความเหมาะสมสูง (S1) และปัจจุบันยังปลูกยางพาราอยู่** มีเนื้อที่ 12,594 ไร่ พบมากอยู่ในเขตอำเภอภูซาง เชียงคำ และกระจายตัวในพื้นที่เล็ก ๆ ในอำเภอเชียงคำ อำเภอปง และกระจายตัวในพื้นที่เล็ก ๆ ในอำเภอแม่ใจ อำเภอเมืองพะเยา อำเภอปง ตามมาตรการยุทธศาสตร์ยางพาราระยะ 20ปี (พ.ศ. 2560- 2579) เน้นให้มีการเพิ่มผลผลิตยางพาราต่อไร่ต่อปี ภายในปี 2579 นั้น ควรมีการจัดการที่เหมาะสมในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ การคัดเลือกพันธุ์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และต้านทานโรค การปรับปรุงบำรุงดิน การใส่ปุ๋ยที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ การปลูกพืชแซมและพืชคลุมดินให้เหมาะสมเพราะมีผลต่อการเจริญเติบโตของยางพารา การบำรุงรักษา การใส่ปุ๋ยการตัดแต่งกิ่ง และเทคนิคการกรีดยางให้มีปริมาณน้ำยางสูงมีคุณภาพและตรงตามมาตรฐาน เน้นการพัฒนาการตลาดในพื้นที่ เช่น จัดตั้งจุดรับซื้อ โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมสูง และส่งเสริมให้เกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็ง มีการบริหารงานแบบมืออาชีพและสามารถถ่ายทอดกิจการให้กับคนรุ่นใหม่

2) **พื้นที่ปลูกยางพาราที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2) และปัจจุบันยังปลูกยางพาราอยู่** มีเนื้อที่ 43,111 ไร่ กระจายตัวอยู่ในทุกอำเภอของจังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่ปลูกยางพาราที่มีข้อจำกัดไม่มากนัก เกษตรกรยังคงปลูกยางพาราได้ผลดี ควรสนับสนุนให้มีการเพิ่มผลผลิตยางพารา โดยเน้นการจัดการที่เหมาะสมในเรื่องต่าง ๆ เช่นเดียวกันกับพื้นที่เหมาะสมสูง โดยเฉพาะการปรับปรุงบำรุงดิน เน้นการพัฒนาการตลาดในพื้นที่ เช่น จัดตั้งจุดรับซื้อ โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมปานกลางให้มากขึ้น โคนยางพาราที่มีอายุตั้งแต่ 25 ปี และปลูกยางพาราทดแทนในพื้นที่เดิม และมีการพัฒนาตลาดและช่องทางจัดจำหน่ายให้มากขึ้น โดยเน้นการแปรรูปยาง หรือไม้ยางพาราเพิ่มมากขึ้นซึ่งอาจเน้นจากชุมชนที่เข้มแข็งเป็นพื้นที่ต้นแบบ

3) **พื้นที่ปลูกยางพาราในพื้นที่ไม่มีความเหมาะสม (S3 และ N)** และปัจจุบันเกษตรกรยังคงใช้ที่ดินปลูกยางพาราอยู่ พื้นที่ดังกล่าวประสบปัญหาซ้ำซาก เช่น น้ำท่วม ขาดน้ำ ผลผลิตต่ำ กระทบวงเกษตรและสหกรณ์ให้การช่วยเหลือเกษตรกรที่ทำกินในพื้นที่นี้ โดยส่งเสริมให้มีการโค่นยางพาราที่มีอายุตั้งแต่ 25 ปี และหาพืชอื่นทดแทน เช่น ส่งเสริมให้ปลูกไม้ผล มะพร้าว ใผ่หวาน มันสำปะหลัง ยาสูบ แตงโม พืชไร่ และพืชผักต่าง ๆ ทดแทน ให้การช่วยเหลือเกษตรกรที่เลือกปลูกพืชชนิดใหม่ที่ให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า หรือใช้พื้นที่ผลิตพืชผัก บริโภคในครัวเรือน หรือเข้าโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri-Map) เป็นต้น และจัดหาตลาดให้กับเกษตรกร โดยเริ่มจากตลาดชุมชน

4) **พื้นที่ที่มีศักยภาพ** หรือมีความเหมาะสมสำหรับการปลูกยางพารา แต่ปัจจุบันเกษตรกรไม่ได้ใช้พื้นที่ปลูกยางพารา พบว่าเกษตรกรปลูกพืชอื่นทดแทน เช่น อ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง เป็นต้น ในส่วนนี้ภาครัฐควรให้ความรู้ความเข้าใจถึงสถานการณ์ด้านการเกษตรในปัจจุบัน โดยเฉพาะยางพาราเป็นพืชที่มีนโยบายลดพื้นที่ปลูกเนื่องจากมีปริมาณผลผลิตมากส่งผลให้ราคาตกต่ำ แต่ในอนาคตถ้าราคาดีและตลาดมีความต้องการเพิ่มมากขึ้นอาจอาจสนับสนุนให้เกษตรกรกลับมาปลูกยางพาราในพื้นที่ดังกล่าว

4.4 ลำไย

1) **พื้นที่ปลูกลำไยที่มีความเหมาะสมสูง (S1)** และปัจจุบันยังปลูกลำไยอยู่ มีเนื้อที่ 26,476 ไร่ อยู่ในเขต อำเภอจุน อำเภอเชียงคำ อำเภอดอกคำใต้ อำเภอเมืองพะเยา อำเภอเชียงม่วน อำเภอภูซาง และกระจายตัวในพื้นที่เล็ก ๆ ในอำเภอบึง อำเภอแม่ใจ อำเภอภูกามยาว ทั้งนี้โดยคณะอนุกรรมการพัฒนาที่ดินจังหวัดสมควรให้มีการเสนอแผนการใช้ที่ดินเพื่อสงวนให้เป็นแหล่งผลิตลำไยที่สำคัญของจังหวัด และมีการบริหารจัดการน้ำชลประทาน การจัดการดิน ปุ๋ย พันธุ์ลำไย โดยรวมกลุ่มเป็นเกษตรแปลงใหญ่ พัฒนาต่อยอดครบวงจรการตลาดในและต่างประเทศการแปรรูป แหล่งทุน มีภาครัฐสนับสนุน การทำมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ และการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) จะช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น และเป็นการปรับปรุงบำรุงดิน

2) **พื้นที่ปลูกลำไยที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2)** และปัจจุบันยังปลูกลำไยอยู่ มีเนื้อที่ 47,146 ไร่ กระจายตัวอยู่ในทุกอำเภอของจังหวัดพะเยา เกษตรกรยังคงปลูกลำไยได้ผลดี น้ำเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเจริญเติบโตของลำไยการผลิตลำไยเพื่อให้ได้คุณภาพต้องมีน้ำในปริมาณที่เพียงพอตลอดฤดูกาล นอกจากนี้ควรทำการศึกษาคุณสมบัติของน้ำและวิธีการจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสำหรับการผลิตลำไยการสนับสนุนด้านการชลประทาน จะสร้างความมั่นใจให้กับเกษตรกรในการใช้ที่ดิน

3) **พื้นที่ปลูกลำไยที่ไม่มีความเหมาะสม (S3 และ N)** และปัจจุบันเกษตรกรยังคงใช้ที่ดินปลูกลำไยอยู่ มีเนื้อที่ 4,049 ไร่ ซึ่งประสบปัญหาขาดน้ำ ผลผลิตต่ำ กระทบวงเกษตรและสหกรณ์ให้การช่วยเหลือเกษตรกรที่ทำกินในพื้นที่นี้ โดยสนับสนุนการปรับโครงสร้างที่ดินสนับสนุนแหล่งน้ำให้เกษตรกรเลือกปลูกพืชชนิดใหม่ที่มีความเหมาะสม เป็นการสร้างรายได้ และผลิตอาหารเพื่อบริโภค

4) **พื้นที่ที่มีศักยภาพ** หรือมีความเหมาะสมสำหรับการปลูกลำไย แต่ปัจจุบันเกษตรกรไม่ได้ใช้พื้นที่ปลูกลำไย โดยหันมาปลูกข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แทน สร้างความเข้าใจให้กับเกษตรกรใน

การบริหารจัดการพื้นที่ และการปรับปรุงบำรุงดินไม่ให้เสื่อมโทรม เกษตรกรมีความมั่นใจมากกว่าการปลูกลำไย แต่ในอนาคตเกษตรกรสามารถกลับมาปลูกลำไยหรือทำการเกษตรแบบผสมผสานได้อีก

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. 2556. ขอบเขตการปกครอง. (ไฟล์ข้อมูล).
- กรมการปกครอง. 2563. ข้อมูลสถิติประชากร. (ไฟล์ข้อมูล).
- กรมชลประทาน. 2564. พื้นที่ชลประทาน พ.ศ. 2564. (ไฟล์ข้อมูล).
- กรมพัฒนาที่ดิน. 2563. การใช้ที่ดินจังหวัดพะเยา พ.ศ. 2563 (ไฟล์ข้อมูล).
- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2563. ข้อมูลทะเบียนเกษตรกร พ.ศ. 2563. (ไฟล์ข้อมูล).
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2564. ทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพร พ.ศ. 2564. (ไฟล์ข้อมูล).

ภาคผนวก

ตารางผนวกที่ 1 ข้อมูลตำบลจำแนกรายอำเภอ จังหวัดพะเยา

ลำดับ	อำเภอ	ตำบล	
1	จุน	จุน	
2		ทุ่งรวงทอง	
3		พระธาตุช้างแกง	
4		ล่อ	
5		หงส์หิน	
6		ห้วยข้าวก่ำ	
7		ห้วยยางขาม	
8	เชียงคำ	เจดีย์คำ	
9		เชียงบาน	
10		ทุ่งผาสุข	
11		น้ำแวน	
12		ฝ้ายกวาง	
13		แม่ลาว	
14		ร่มเย็น	
15	เวียง	เวียง	
16		หย่วน	
17		อ่างทอง	
18		เชียงม่วน	เชียงม่วน
19			บ้านม่วง
20			สระ
21		ดอกคำใต้	คือเวียง
22	ดงสุวรรณ		
23	ดอกคำใต้		
24	ดอนศรีชุม		
25	บ้านถ้ำ		
26	บ้านปิน		
27	บุญเกิด		
28	ป่าซาง		
29	สว่างอารมณ์		
30	สันโค้ง		
31	หนองหล่ม		
32	ห้วยลาน		

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	อำเภอ	ตำบล
33	ปง	ขุนควร
34		ควร
35		จิม
36		นาปริง
37		ปง
38		ผาข้างน้อย
39		ออย
40	ภูกามยาว	ดงเจน
41		แม่จิง
42		ห้วยแก้ว
43	ภูซาง	เซียงแวง
44		ทุ่งกล้วย
45		ป่าสัก
46		ภูซาง
47		สบง
48	เมืองพะเยา	จำป่าหวาย
49		ท่าจำปี
50		ท่าวังทอง
51		บ้านต๋อม
52		บ้านต้า
53		บ้านต๋น
54		บ้านสาง
55		บ้านใหม่
56		แม่กา
57		แม่ต้า
58		แม่นาเรือ
59		แม่ปืม
60		แม่ใส
61		เวียง
62		สันป่าม่วง
63	แม่ใจ	เจริญราษฎร์
64		บ้านเหล่า
65		ป่าแฝก

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	อำเภอ	ตำบล
66	แม่ใจ (ต่อ)	แม่ใจ
67		แม่สุก
68		ศรีถ้อย
รวม	9	68

ที่มา: กรมการปกครอง, 2556

ชุดดิน	เชียงใหม่	Series Cm	กลุ่มชุดดินที่ 38
สภาพพื้นที่	ค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย มีความลาดชัน 1-5 %		
ภูมิสัณฐาน	สันดินริมน้ำของที่ราบน้ำท่วมถึง		
วัตถุต้นกำเนิดดิน	ตะกอนน้ำพา		
การระบายน้ำ	ดีปานกลางถึงดี		
สภาพซึมผ่านได้ของน้ำ	ปานกลาง	การไหลบ่าของน้ำบนผิวดิน ปานกลาง	
ลักษณะสมบัติของดิน	เป็นดินลึกลับมาก ที่มีการสลับชั้นของเนื้อดินต่าง ๆ เนื่องจากการทับถมเป็น ประจำของตะกอนน้ำพาเมื่อมีน้ำท่วมล้นฝั่ง ดินบนเป็นดินร่วนหรือดินร่วน ปนทรายแป้งหรือดินร่วนปนทราย สีน้ำตาลหรือน้ำตาลปนเทา ปฏิกริยาดิน เป็นกรดปานกลางถึงเป็นกลาง (pH 6.0-7.0) ดินล่างเป็นดินร่วนปนทราย หรือดินร่วนปนทรายแป้ง สีน้ำตาลหรือน้ำตาลปนเหลืองหรือน้ำตาลปนเทา มีจุดประสีน้ำตาลแก่ ปฏิกริยาดินเป็นกรดปานกลางถึงเป็นกรดเล็กน้อย (pH 6.0-6.5) ปกติจะพบเกลือไม่กาทลอดชั้น		
ข้อจำกัด	ในฤดูฝนอาจมีน้ำท่วมป่าและแช่ขัง		
ข้อเสนอแนะ	ปรับปรุงบำรุงดินโดยใช้อินทรีย์วัตถุ และใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมีเพื่อ เพิ่มผลผลิต		

สมบัติทางเคมี	ความลึก (ซม.)	อินทรีย์วัตถุ	ความจุ แลกลเปลี่ยน แคตไอออน	ความอึดตัว เบส	ฟอสฟอรัสที่ เป็นประโยชน์	โพแทสเซียมที่ เป็นประโยชน์	ความอุดม สมบูรณ์ ของดิน
	0-25	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	สูง	ปานกลาง
	25-50	ต่ำ	ปานกลาง	ปานกลาง	สูง	สูง	ปานกลาง
	50-100	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ

ภาพที่ 1 หน้าตัดดินและคำบรรยายชุดดินเชียงใหม่

ชุดดิน	สุโขทัย	Series Skt	กลุ่มชุดดินที่ 7
สภาพพื้นที่	ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ มีความลาดชัน 0-2 %		
ภูมิสัณฐาน	ตะพักลำน้ำ		
วัตถุต้นกำเนิดดิน	ตะกอนน้ำพา		
การระบายน้ำ	ค่อนข้างเร็ว		
การซึมผ่านได้ของน้ำ	ช้า	การไหลบ่าของน้ำบนผิวดิน ช้า	
ลักษณะสมบัติของดิน	เป็นดินลึกลับมาก ดินบนเป็นดินร่วน ดินร่วนปนดินเหนียว หรือดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง สีน้ำตาลปนเทาเข้ม น้ำตาลปนเทา หรือน้ำตาลเข้ม ดินล่างเป็นดินเหนียวปนทรายแป้งหรือดินเหนียว มีสีน้ำตาลปนเทา น้ำตาลจนถึงน้ำตาลซีด เทาอ่อน หรือเทาปนชมพู พบจุดประสีน้ำตาลเข้มและน้ำตาลปนเหลืองตลอดหน้าตัดดิน จุดประสีเหลืองปนแดงหรือแดงพบในดินล่าง และพบศิลาแลงอ่อน (plinthite) ปริมาณเล็กน้อย ร่วมกับชั้นสะสมเหล็กและแมงกานีส ปฏิกิริยาดินเป็นกรดจัดถึงกรดปานกลาง (pH 5.5-6.0) ในดินบน และกรดเล็กน้อยถึงเป็นกลาง (pH 6.5-7.0) ในดินล่าง		
ข้อจำกัด	หน้าดินค่อนข้างแน่นทึบ และมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ		
ข้อเสนอแนะ	ไถพรวนให้ลึกและปรับปรุงดินโดยใช้อินทรีย์วัตถุ เพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้นโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมี ในพื้นที่ชลประทาน นอกฤดูทำนาอาจปลูกพืชไร่หรือพืชผัก ซึ่งจะต้องยกร่องและปรับสภาพดินให้ร่วนซุยและระบายน้ำดีขึ้น โดยการเพิ่มอินทรีย์วัตถุ		

สมบัติทางเคมี	ความลึก (ซม.)	อินทรีย์วัตถุ	ความจุแลกเปลี่ยนแคตไอออน	ความอึดตัวบีส	ฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์	โพแทสเซียมที่เป็นประโยชน์	ความอุดมสมบูรณ์ของดิน
	0-25	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ
	25-50	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ
	50-100	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ

ภาพที่ 2 หน้าตัดดินและคำบรรยายชุดดินสุโขทัย

ชุดดิน	แมร์ริม	Series Mr	กลุ่มชุดดินที่ 48
สภาพพื้นที่	ค่อนข้างราบเรียบถึงเป็นเนินเขา มีความลาดชัน 1-35 %		
ภูมิสัณฐาน	ตะพักลำน้ำระดับสูง		
วัตถุต้นกำเนิดดิน	ตะกอนน้ำพา		
การระบายน้ำ	ดี		
การซึมผ่านได้ของน้ำ	ปานกลางถึงเร็ว การไหลบ่าของน้ำบนผิวดิน ช้ำถึงเร็ว		
ลักษณะสมบัติของดิน	เป็นดินต้นหรือต้นมากถึงชั้นก้อนกรวดและหินมนเล็กหนาแน่นตั้งแต่ภายใน 50 เซนติเมตร จากผิวดิน ดินบนเป็นดินร่วนปนทรายหรือทรายปนดินร่วน อาจมีกรวดและหินมนเล็กปะปน สีน้ำตาลถึงน้ำตาลเข้มหรือน้ำตาลปนเทา ปฏิกิริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกรดเล็กน้อย (pH 5.5-6.5) ดินล่างเป็นดินร่วนปนดินเหนียวหรือดินร่วนเหนียวปนทราย มีกรวดและหินมนเล็กปะปนอยู่หนาแน่นมากกว่า 35 % โดยปริมาตร สีน้ำตาลปนเหลืองถึงแดงปนเหลือง ปฏิกิริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงเป็นกรดจัด (pH 4.5-5.5)		
ข้อจำกัด	เป็นดินต้นถึงชั้นกรวดและหินมนเล็ก ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ พื้นที่ที่มีความลาดชันสูงดินเสี่ยงต่อการถูกชะล้างพังทลายได้ง่าย		
ข้อเสนอแนะ	บริเวณที่มีความลาดชันไม่มากนัก (ไม่เกิน 12%) และดินไม่ต้นมาก อาจใช้ปลูกพืชไร่ได้ แต่ต้องรบกวนดินน้อยที่สุด พร้อมทั้งจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำที่เหมาะสมโดยใช้วิธีพืช เพิ่มความอุดมสมบูรณ์แก่ดินและเพิ่มผลผลิตพืชโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมี พื้นที่ลาดชันสูงไม่ควรนำมาใช้เพาะปลูก ควรให้คงสภาพป่าหรือฟื้นฟูสภาพป่า		

สมบัติทางเคมี	ความลึก (ซม.)	อินทรีย์วัตถุ	ความจุ แลกเปลี่ยน แคตไอออน	ความอิ่มตัว เบส	ฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์	โพแทสเซียมที่เป็นประโยชน์	ความอุดมสมบูรณ์ของดิน
	0-25	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง
	25-50	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ
	50-100	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ

ภาพที่ 3 หน้าตัดดินและคำบรรยายชุดดินแมร์ริม

ชุดดิน	ลี้	Series Li	กลุ่มชุดดินที่ 47
สภาพพื้นที่	ลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยถึงเป็นเนินเขา มีความลาดชัน 2-35 %		
ภูมิสัณฐาน	ลานตะพัก เขิงเขา เนินเขา หรือบริเวณพื้นที่ที่เหลือค้ำจากการกัดกร่อน		
วัตถุต้นกำเนิดดิน	การผุพังสลายตัวอยู่กับที่ และ/หรือ เคลื่อนย้ายมาเป็นระยะทางไม่ไกลนัก ของหินตะกอนเนื้อละเอียดหรือหินในกลุ่มและหินที่แปรสภาพ		
การระบายน้ำ	ดี		
การซึมผ่านได้ของน้ำ	ปานกลาง การไหลปานกลางของน้ำบนผิวดิน ปานกลางถึงเร็ว		
ลักษณะสมบัติของดิน	เป็นดินต้นหรือต้นมากถึงขั้นเศษหินหนาแน่น ดินบนเป็นดินร่วน ดินร่วนปนทรายแบ่งหรือดินร่วนปนดินเหนียวปนเศษหิน สีน้ำตาลเข้มหรือน้ำตาลปนแดงเข้ม ปฏิกริยาดินเป็นกรดปานกลางถึงเป็นกลาง (pH 6.0-7.0) ดินล่างเป็นดินเหนียวปนเศษหินหนาแน่นมาก สีแดงปนเหลือง หรือเหลืองปนแดง ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกรดเล็กน้อย (pH 5.5-6.5) ชั้นหินพื้นที่กำลังสลายตัวพบตั้งแต่ระดับต้นถึงลึกปานกลาง		
ข้อจำกัด	เป็นดินต้นถึงขั้นเศษหินหนาแน่น พื้นที่ที่มีความลาดชันสูง		
ข้อเสนอแนะ	จัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำที่เหมาะสมโดยใช้วิธีพืช เพิ่มความอุดมสมบูรณ์แก่ดินและเพิ่มผลผลิตพืชโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมี พื้นที่ลาดชันสูงไม่ควรนำมาใช้เพาะปลูก ควรให้คงสภาพป่าหรือฟื้นฟูสภาพป่า		

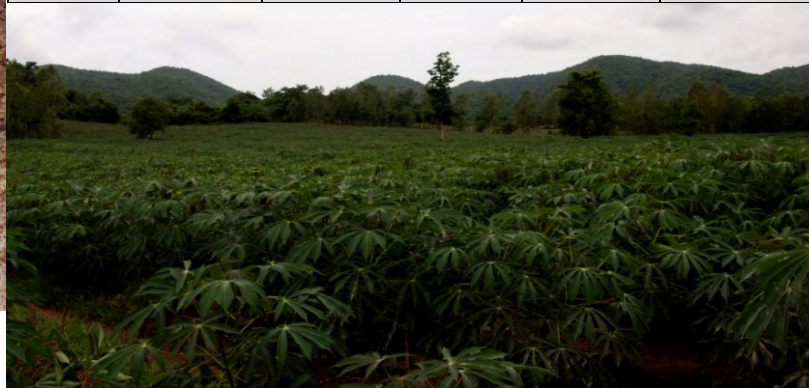
สมบัติทางเคมี	ความลึก (ซม.)	อินทรีย์วัตถุ	ความจุแลกเปลี่ยนแคตไอออน	ความอิ่มตัวเบส	ฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์	โพแทสเซียมที่เป็นประโยชน์	ความอุดมสมบูรณ์ของดิน
	0-25	ปานกลาง	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง	สูง	ปานกลาง
	25-50	ต่ำ	ปานกลาง	ปานกลาง	ต่ำ	ปานกลาง	ปานกลาง

ภาพที่ 4 หน้าตัดดินและคำบรรยายชุดดินลี้

ชุดดิน	ไพศาลี	Series Phi	กลุ่มชุดดินที่ 48
สภาพพื้นที่	ค่อนข้างราบเรียบถึงเนินเขา มีความลาดชัน 1-35 %		
ภูมิสัณฐาน	ลานตะพัก เขิงเขา เนินเขา หรือบริเวณพื้นที่เหลือค้ำจากการกัดกร่อน		
วัตถุต้นกำเนิดดิน	การผุพังสลายตัวอยู่กับที่ และ/หรือ เคลื่อนย้ายมาเป็นระยะทางไม่ไกลนัก ของหินของหินภูเขาไฟ พวกไรโอไรต์		
การระบายน้ำ	ดี		
การซึมผ่านได้ของน้ำ	ปานกลาง	การไหลบ่าของน้ำบนผิวดิน	ช้า
ลักษณะสมบัติของดิน	เป็นดินต้นถึงชั้นกรวดเหลี่ยมของแร่ควอตซ์หนาแน่นมากภายในความลึก 50 เซนติเมตร จากผิวดิน ปริมาณและขนาดของควอตซ์เหลี่ยมจะเพิ่มมากขึ้นตามความลึก ดินบนเป็นดินร่วนปนทรายหรือทรายปนดินร่วน สีน้ำตาลเข้มหรือน้ำตาลปนเทาเข้มมาก ปฏิกริยาดินเป็นกรดเล็กน้อยถึงเป็นกลาง (pH 6.0-7.0) ดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายปนกรวดเหลี่ยมมาก สีน้ำตาลแก่หรือแดงปนเหลือง ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงเป็นกรดจัด (pH 5.0-5.5) พบชั้นหินไรโอไลต์ที่กำลังผุพังสลายตัวมีสีแดง ขาว และเหลืองปะปนกัน		
ข้อจำกัด	ดินมีกรวดเหลี่ยมปะปนอยู่หนาแน่นมาก รากพืชซอนไซได้ยาก ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ พื้นที่ที่มีความลาดชันสูง ดินจะถูกชะล้างพังทลายได้ง่าย		
ข้อเสนอแนะ	เพิ่มความอุดมสมบูรณ์แก่ดินและเพิ่มผลผลิตพืชโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมี ควรไถพรวนให้ลึกและปรับปรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุ การปลูกไม้ผล ควรเตรียมหลุมดินให้ลึกและกว้าง เพื่อให้รากพืชซอนไซได้ง่ายขึ้น จัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำที่เหมาะสม		

สมบัติทางเคมี	ความลึก (ซม.)	อินทรีย์วัตถุ	ความจุ แลกเปลี่ยน แคตไอออน	ความ อิ่มตัวเบส	ฟอสฟอรัสที่ เป็น ประโยชน์	โพแทสเซียมที่ เป็นประโยชน์	ความอุดม สมบูรณ์ของ ดิน
	0-25	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ
	25-50	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ
	50-100	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ

ภาพที่ 5 หน้าตัดดินและคำบรรยายชุดดินไพศาลี

ตารางผนวกที่ 2 พื้นที่ชลประทานจังหวัดพะเยาจำแนกรายอำเภอ ตำบล

อำเภอ	พื้นที่ (ไร่)	ตำบล	พื้นที่ (ไร่)
ดอกคำใต้	22,693	คือเวียง	6,471
		ดอกคำใต้	8,732
		บุญเกิด	7,490
ปง	1,591	ขุนควร	1,591
เมืองพะเยา	31,993	จำป่าหวาย	16,218
		บ้านต้า	62
		บ้านใหม่	2,777
		แม่กา	2,637
		แม่ต้า	664
		แม่ปืม	9,635
		เจริญราษฎร์	4,592
		บ้านเหล่า	17,975
แม่ใจ	47,339	ป่าแฝก	12,343
		แม่ใจ	5,326
		แม่สุก	2,704
		ศรีถ้อย	4,398
รวม	103,616		103,616

ที่มา: กรมชลประทาน, 2564

ตารางผนวกที่ 3 ระดับน้ำเก็บกักของอ่างเก็บน้ำในจังหวัดพะเยา

ลำดับที่	อ่างเก็บน้ำ	ประเภทอ่าง	อำเภอ	ตำบล	หน่วย: ล้าน ลบ.ม.	
					ระดับน้ำ ต่ำสุด	ระดับน้ำ เก็บกัก
1	อ่างเก็บน้ำแม่ใจ	กลาง	แม่ใจ	ศรีถ้อย	0.5	3
2	อ่างเก็บน้ำแม่ปืม	กลาง	แม่ใจ	บ้านเหล่า	1.65	43
3	อ่างเก็บน้ำแม่ต้า	กลาง	เมืองพะเยา	แม่กา	2.5	37
	รวม				4.65	83

ที่มา: กรมชลประทาน, 2564

ตารางผนวกที่ 4 พื้นที่เขตปฏิรูปที่ดินจำแนกรายอำเภอ ตำบล

อำเภอ/ตำบล	เนื้อที่ (ไร่)	อำเภอ/ตำบล	เนื้อที่ (ไร่)
จุน	42,374	ห้วยลาน	11,598
จุน	8,812	ปง	31,407
ทุ่งรวงทอง	2,314	ขุนควร	8,207
พระธาตุขิงแกง	15,269	ควร	2,708
ล่อ	2,803	จิม	6,237
หงส์หิน	1,128	นาปริง	631
ห้วยข้าวกล้า	8,109	ปง	4,096
ห้วยยางขาม	3,939	ผาช้างน้อย	3,586
เชียงคำ	52,353	ออย	5,942
เชียงบาน	3,257	ภูกามยาว	31,710
ทุ่งผาสุข	798	ดงเจน	8,254
น้ำแวน	6,274	ห้วยแก้ว	23,456
ฝายกวาง	19,884	ภูซาง	24,797
แม่ลาว	10,534	เชียงแรง	7,276
ร่มเย็น	6,573	ทุ่งกล้วย	4,039
อ่างทอง	5,033	ป่าสัก	634
เชียงม่วน	43,611	ภูซาง	12,848
เชียงม่วน	14,075	เมืองพะเยา	119,463
บ้านมาง	13,020	จำป่าหวาย	24,223
สระ	16,516	ท่าจำปี	4,381
ดอกคำใต้	63,330	ท่าวังทอง	6,188
ค้อเวียง	513	บ้านต๋อม	10,817
ดงสุวรรณ	7,150	บ้านด้า	18,023
ดอนศรีชุม	1,319	บ้านต๋น	1,275
บ้านถ้ำ	6,845	บ้านสาาง	1,155
บ้านปิน	15,186	บ้านใหม่	5,840
ป่าซาง	948	แม่กา	23,330
สันโค้ง	11,988	แม่ณาเรือ	8,606
หนองหล่ม	7,783	แม่ปืม	11,119

ตารางผนวกที่ 4 (ต่อ)

อำเภอ/ตำบล	เนื้อที่ (ไร่)	อำเภอ/ตำบล	เนื้อที่ (ไร่)
แม่ใส	3,541	แม่ใจ	2
แม่ใจ	20,521	แม่สุก	6,197
เจริญราษฎร์	5,451	ศรีถ้อย	7,886
ป่าแฝก	985		

ที่มา: <https://agri-map-online.moac.go.th>, 2564

ตารางผนวกที่ 5 กิจกรรมการเกษตรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร จังหวัดพะเยา

ลำดับ	กิจกรรมการเกษตร	เกษตรกร (ราย)	เนื้อที่ (ไร่)
1	ข้าวนาปี	65,922	646,998
2	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	12,997	156,159
3	ลำไย	17,589	93,232
4	ยางพารา	8,077	87,895
5	มันสำปะหลังโรงงาน	3,735	28,498
6	ข้าวนาปรัง	2,251	24,254
7	มะม่วง	1,322	7,113
8	ลิ้นจี่	1,071	6,737
9	ไม้สัก	956	4,054
10	กระเทียมหัว	954	3,186
11	ปาล์มน้ำมัน	427	3,028
12	มะขาม	597	2,423
13	หอมแดง	689	2,357
14	ถั่วลิสง	535	1,928
15	ฟักทอง	271	1,656
16	ยาสูบ	379	1,410
17	กาแฟ	162	1,213
18	มะม่วงหิมพานต์	168	1,133
19	ถั่วเขียวผิวมัน	132	1,060
20	อื่น ๆ	4,007	12,288

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563

ตารางผนวกที่ 6 ทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพร จังหวัดพะเยา

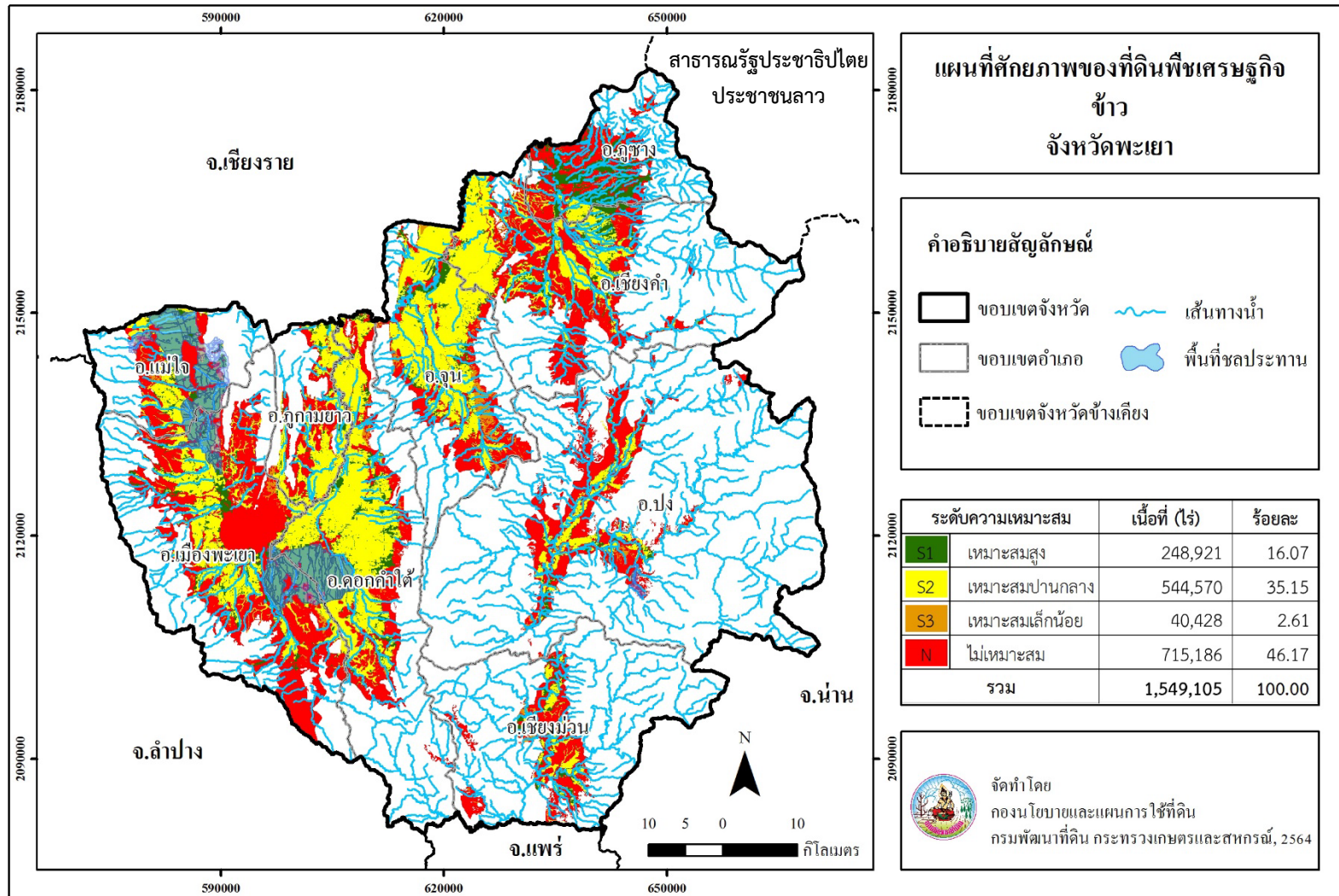
ลำดับ	ชนิด	เกษตรกร (ราย)	เนื้อที่ (ไร่)	อำเภอ
1	พริกไทย	6	37.69	จุน เชียงคำ ปง เมืองพะเยา
2	ไพล	1	2.30	ปง
3	หญ้าหวาน	2	1.91	จุน เมืองพะเยา
4	ดีปลี	1	1.29	ภูกามยาว
รวม		10	43.19	

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564

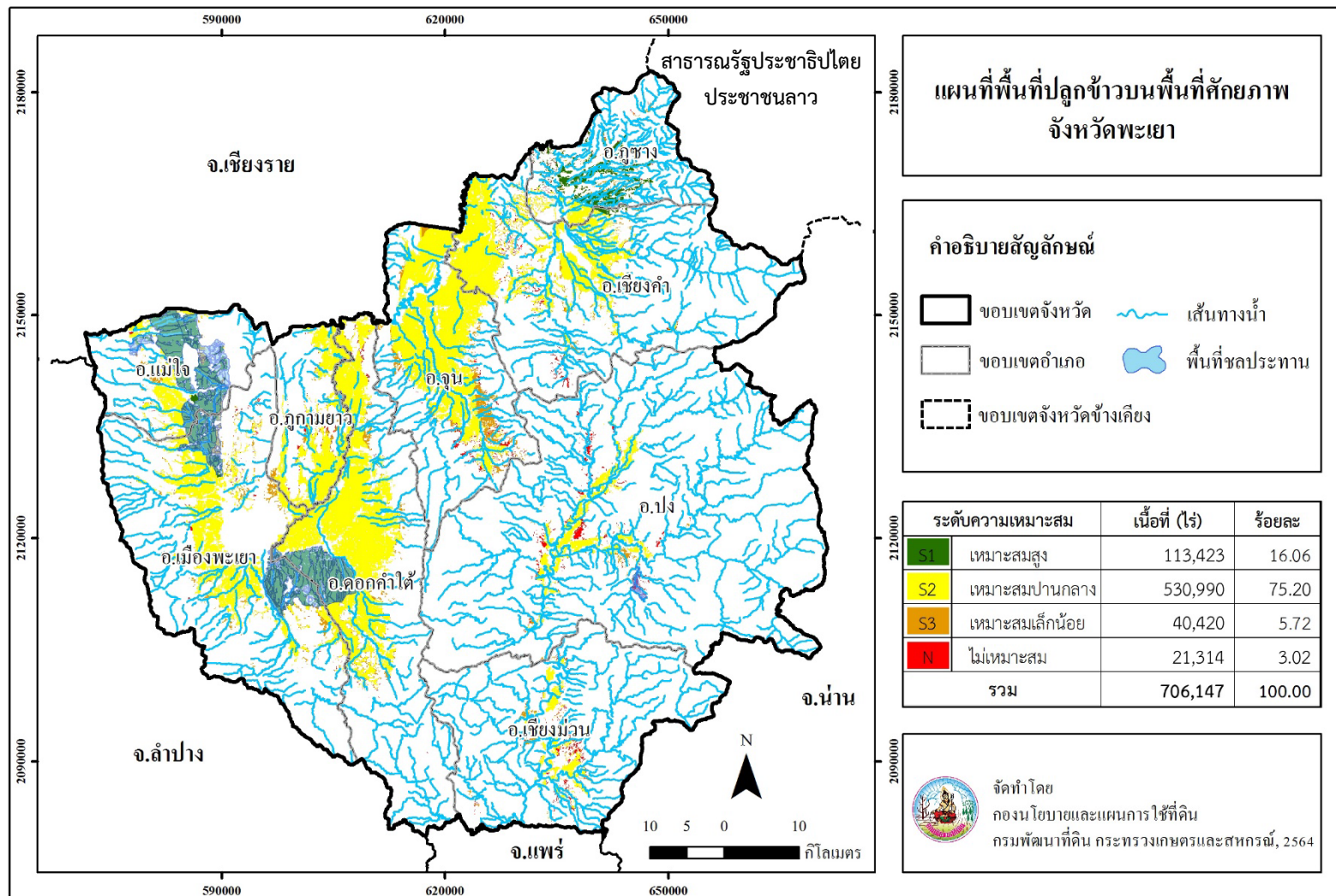
ตารางผนวกที่ 7 โรงงานและแหล่งรับซื้อสินค้าเกษตรในพื้นที่จังหวัดพะเยา

โรงงานอุตสาหกรรม แหล่งรับซื้อ และสหกรณ์การเกษตร	จำนวน (แห่ง)	โรงงานด้านเกษตร	จำนวน (แห่ง)
ลานตากและแหล่งรับซื้อทาง การเกษตร	9	โรงงานด้านการเกษตรอื่นๆ ที่ เกี่ยวข้อง	58
สหกรณ์การเกษตร	42		
โรงสีข้าว	4		
โรงงานอบพืชผลทางการเกษตร	2		
สหกรณ์นิคม	1		
สหกรณ์ประมง	1		
โรงงานผลิตอาหารสัตว์	1		
รวม	60	รวม	58

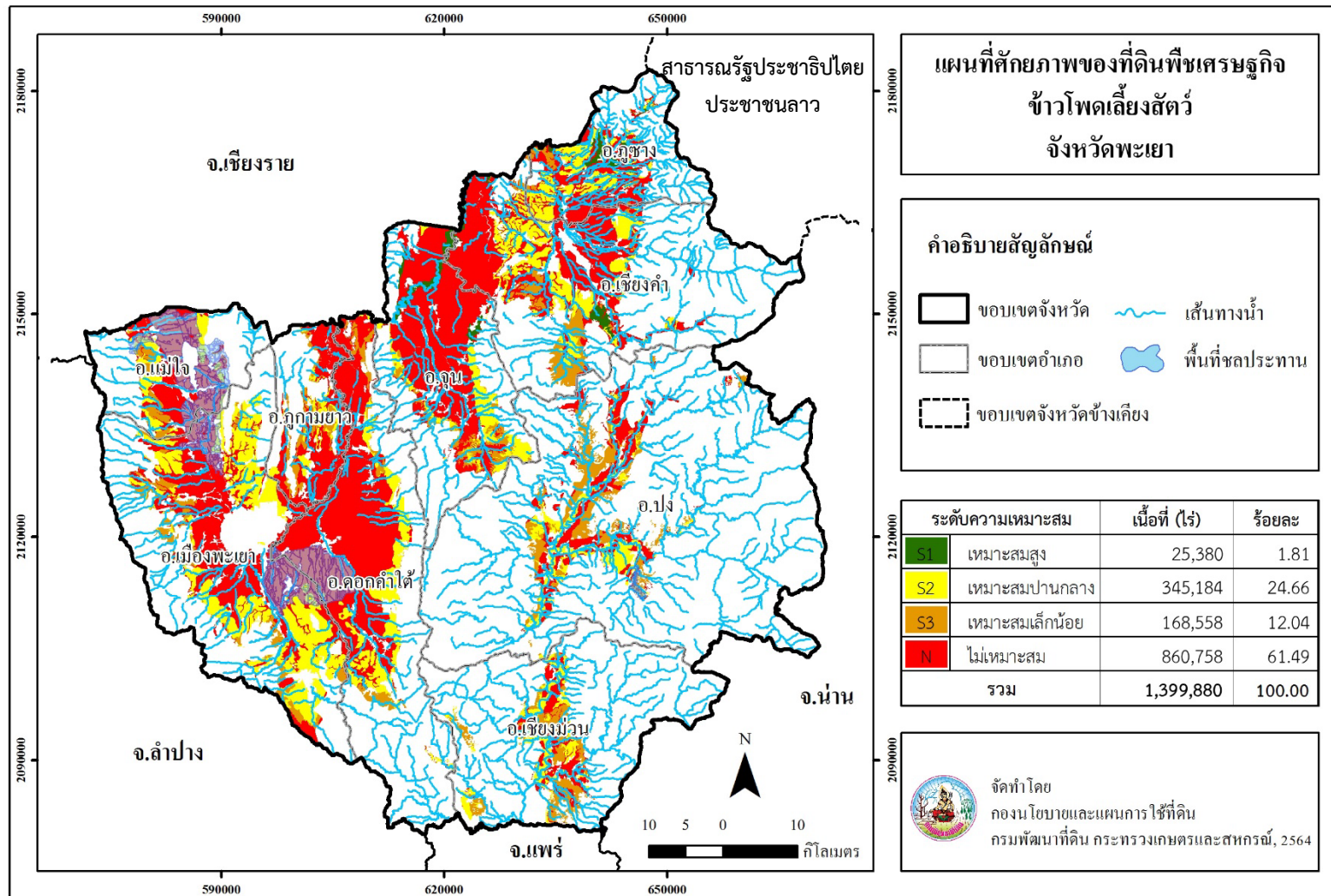
ที่มา: <https://agri-map-online.moac.go.th>, 2564

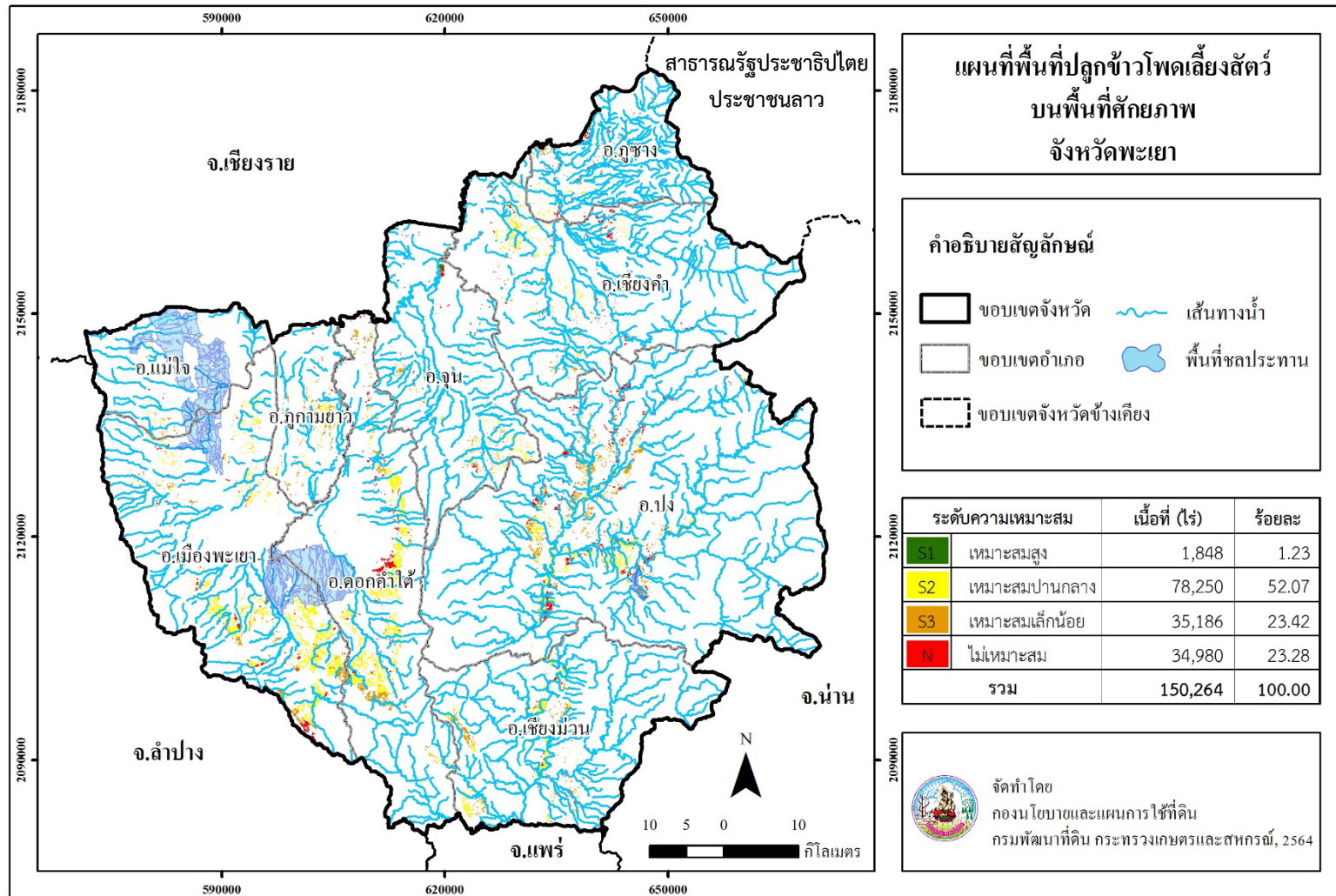
ภาพที่ 6 ศักยภาพของที่ดินพืชเศรษฐกิจข้าว จังหวัดพะเยา

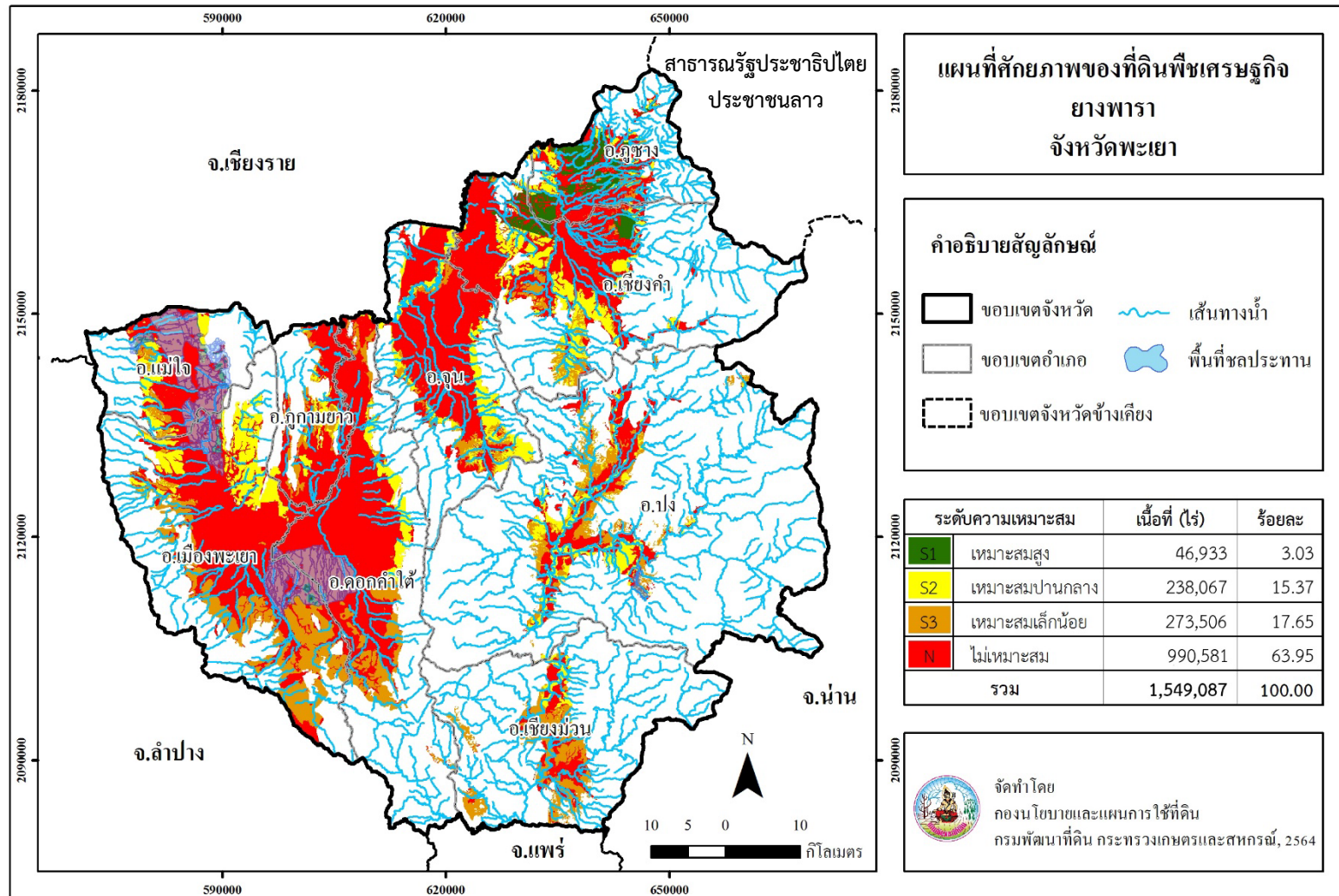
ภาพที่ 7 พื้นที่ปลูกข้าวบนพื้นที่ศักยภาพ จังหวัดพะเยา

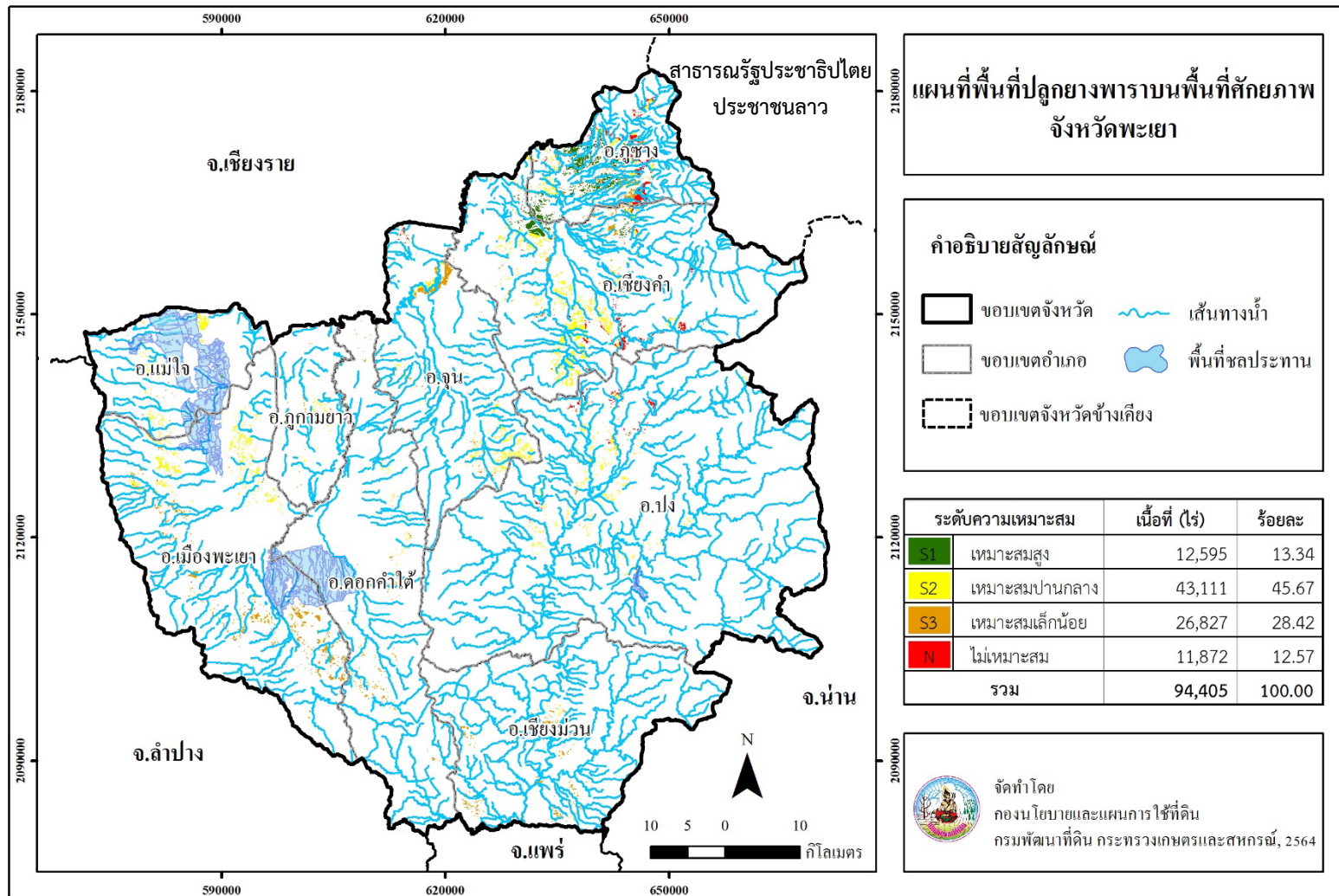
ภาพที่ 8 ศักยภาพของที่ดินพืชเศรษฐกิจข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จังหวัดพะเยา

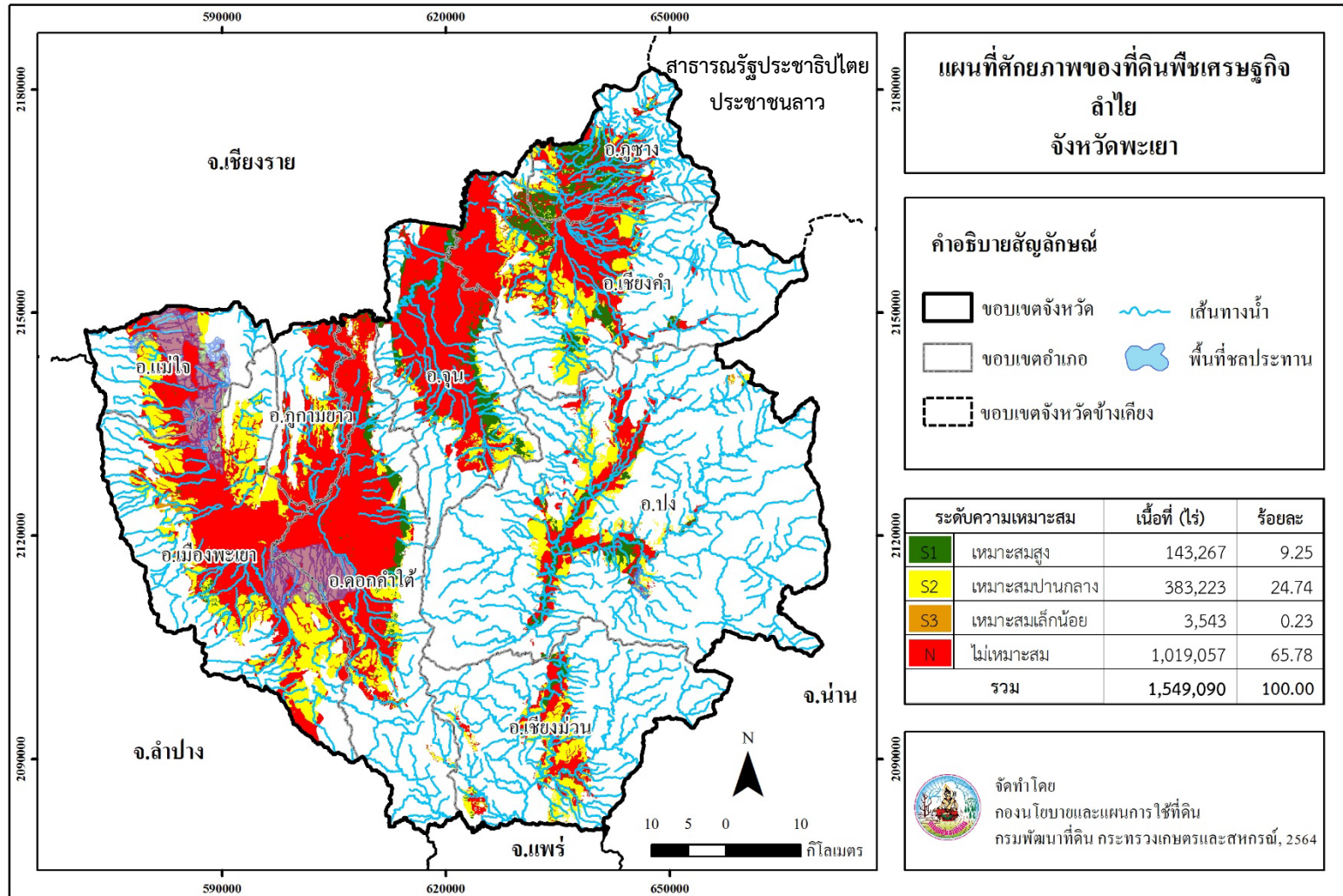
ภาพที่ 9 พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์บนพื้นที่ศักยภาพ จังหวัดพะเยา

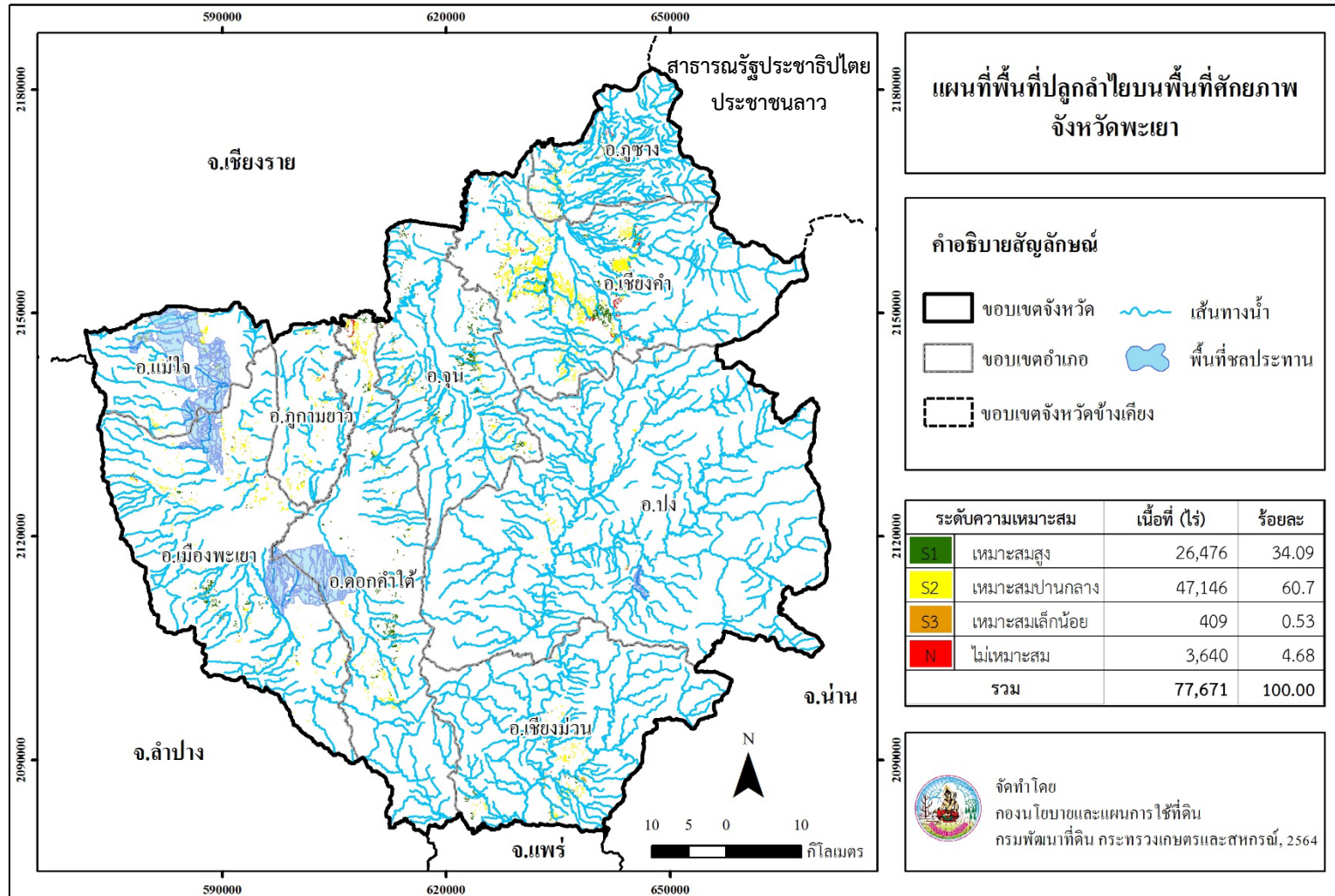
ภาพที่ 10 ศักยภาพของที่ดินพืชเศรษฐกิจยางพารา จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 11 พื้นที่ปลูกยางพาราบนพื้นที่ศักยภาพ จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 12 ศักยภาพของที่ดินพืชเศรษฐกิจลำไย จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 13 พื้นที่ปลูกถ่ายโยนบนพื้นที่ศักยภาพ จังหวัดพะเยา

Land Development Department
2003/61 Phahonyothin Road.
Lard Yao, Chatuchuk, Bangkok 10900
Call Center : 1760
www.idd.go.th

DOWNLOAD